

ІНДЕКС
ВІЙНИ

2023
РІЧНИК

ВСТУП	4	ПРИКОРДОННЕ ЗІТКНЕННЯ	
КЛАСИФІКАЦІЯ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ	5	ІНДІЯ – ПАКИСТАН	36
МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ІНДЕКСУ ВІЙНИ	6	ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ	
ВІЙНА		ДР КОНГО	38
УКРАЇНА	7	АФГАНІСТАН	40
ІЗРАЇЛЬ - ПАЛЕСТИНА	16	МАЛІ	42
ЄМЕН	18	БУРКІНА-ФАСО	44
СИРІЯ	20	СОМАЛІ	45
КАРАБАХ	22	НІГЕРІЯ	46
СУДАН	24	ЧАД	48
ПІВДЕННИЙ СУДАН	26	МОЗАМБІК	49
ЛІВІЯ	28	КАМЕРУН	50
ЕФІОПІЯ	30	ЗАХІДНА САХАРА	52
М'ЯНМА	32	ЗАХІДНЕ ПАПУА (ІНДОНЕЗІЯ)	54
ЦАР	34		

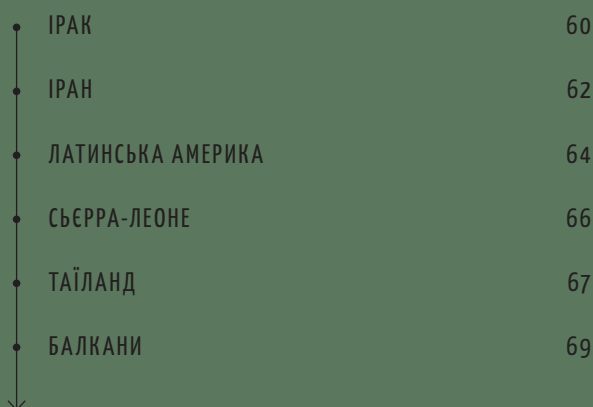
ВОЄННІ ПЕРЕВОРОТИ

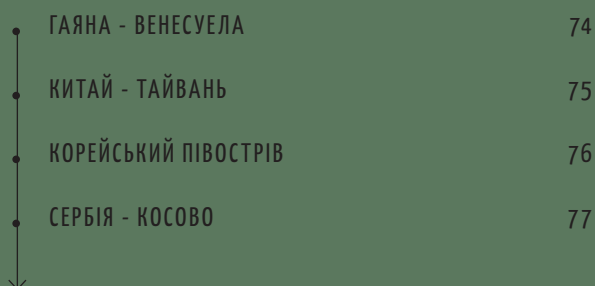
ТЕРАКТИ

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА КРИЗА

ДИПЛОМАТИЧНЕ ПРОТИСТОЯННЯ

ЗМІСТ

Вступ

НАЦ «УССД» продовжує щорічний проєкт із моніторингу воєнної активності у світі. До вашої уваги «Індекс війни-2023». У 2023 році головною подією у глобальному масштабі стала російсько-українська війна, що за інтенсивністю технічних засобів стала однією з наймасштабніших після Корейської війни, а також наймасштабнішим конфліктом Європи з 1945 року.

Серйозні наслідки для світу та близькосхідного регіону має палестино-ізраїльська війна, яка розпочалася терористичною атакою Хамас на Ізраїль, а потім переросла в воєнну операцію Ізраїля в Секторі Гази, загрожуючи стати глобальним конфліктом Ізраїлю з арабським світом.

Росте напруга в Тихоокеанському регіоні. Традиційно складною є ситуація навколо Тайваню напередодні виборів на острові. Особливе занепокоєння викликає демонстрація військової загрози та заяви про готовність КНДР до війни.

На території менш розвинутих держав і далі тривають багаторічні конфлікти, хоча значна їх частина зменшує інтенсивність у рамках переговорного процесу (наприклад, в Ефіопії).

Конфлікти поширюються і

множаться й по інших континентах. У Південній Америці новий уряд Аргентини вимагає від Британії повернути суверенітет над Фолклендськими островами, а Венесуела оголосила про можливу анексію спірного регіону Гаяна-Ессекібо, заручившись підтримкою референдуму.

Атаки єменських хуситів на цивільні судна у Червоному морі загрожують безпеці глобальних ланцюгів поставок. До цього часу на Червоне море припадало 15% світової торгівлі.

Традиційно напруженою залишається ситуація в Західній Африці, де росія посилює нестабільність і підтримує воєнні перевороти.

Сила і далі залишається основним аргументом вирішення міжнародних суперечок (вирішення Азербайджаном проблеми Нагірного Карабаху).

Характерною рисою стало відновлення конвенційних засобів ведення війни, з фронтовим зіткненням численних армій. З іншого боку, очевидним стало значення технічного рівня, передусім у сфері точності та швидкості передачі даних.

російсько-українська війна – це частина глобального

зіткнення, «тихої третьої світової війни», що розгортається з 2011 року на багатьох театрах воєнних дій. Це війна без оголошення, із залученням усіх компонентів «війни четвертого покоління», що раз-по-раз проривається назовні через відкриті воєнні конфлікти. Поряд із проксі-протистоянням США і КНР активно в силову конкуренцію втручаються регіональні лідери – Іран, Туреччина.

Посилюється вплив мережевих воєнізованих формувань та виникнення інструменту квазідержав. Ці квазідержави заповнюють лакуни «мертвих зон», які утворюються поза межами впливу національних держав, регіональних лідерів та внаслідок стратегічного протистояння наддержав. На повну потужність залучені приватні армії.

Прямі військові втручання, паралельно з широким використанням невійськових інструментів тиску та примусу, посилюють тренд на використання сили як способу досягнення політичних цілей.

Класифікація воєнних конфліктів

Експерти Недержавного аналітичного центру «Українські студії стратегічних досліджень» для аналізу воєнної активності у світі пропонують класифікацію воєнних конфліктів:

Війна:

- світові війни (здебільшого між кількома коаліціями)
- регіональні війни
- локальні війни
- міждержавні війни (у тому числі у фазі низької інтенсивності)
- війни між державою та коаліцією
- іноземна інтервенція
- громадянська війна (різного рівня інтенсивності, включно із зовнішнім втручанням)

Прикордонне зіткнення

(обмежений збройний інцидент)

Локальний конфлікт

Воєнний переворот

Теракт

(або партизанська акція в іншій оптиці)

Внутрішньополітична криза

напруга, політична криза (з можливістю ескалації, зовнішнього втручання)

Дипломатичне протистояння

торгівельні війни, дипломатичні конфлікти

Воєнні конфлікти

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ІНДЕКСУ ВІЙНИ – РОЗГЛЯД НАЯВНИХ У СВІТІ КОНФЛІКТІВ, ЩО АКТИВНО ПРОЯВЛЯЮТЬСЯ ЗА ПЕРІОД ДОСЛІДЖЕННЯ ЧЕРЕЗ НИЗКУ ІНДИКАТОРІВ, ЩО ОКРЕСЛЮЮТЬ СУТНІСТЬ, ПРОТІКАННЯ КОНФЛІКТУ, ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ТА ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, КЛАСИФІКАЦІЮ ЇХ ЗА РІВНЕМ НАПРУГИ: ВІД НАЙБІЛЬШ ГАРЯЧИХ ДО ПРОТИСТОЯНЬ МІНІМАЛЬНОГО РІВНЯ.

Війна

Україна

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Висока ймовірність широкомасштабного вторгнення росії в Україну була очевидною від 2014 року. Проте українська влада за цей час не спромоглася вжити ані вичерпних, ані достатніх заходів для зміцнення обороноздатності країни.

Саме на неготовності оборони України до відбиття повномасштабного вторгнення, а також на наявності в Україні розгалуженої мережі власних агентів і будувало свої розрахунки російське військово-політичне керівництво у виборі плану вторгнення.

Керівництво рф, перебуваючи в полоні колоніальних стереотипів, недооцінювало всі три складові війни (за Клаузевіцем): керівництво держави, армію, народ. У московській візії керівництво мало втекти або сховатися, ЗСУ розбігтись або перейти на бік загарбника, а народ мав, якщо не зустрічати «освободителів» квітами, то перелякано сидіти по крайніх хатах.

Переоцінка кремлем власних можливостей та недооцінка українських пояснює, чому російські сили вторгнення були меншими, ніж рекомендує воєнна наука, зважаючи на площу та чисельність населення на театрі воєнних дій. російські сили вторгнення були відверто недостатніми для повномасштабної війни.

Попри суттєві невдачі у реалізації планів кремля, його стратегічні завдання залишаються незмінними – це знищення суб'єктності української держави як міжнародної (так званий нейтральний статус), фактична колоніальна залежність, подальша окупація суверенних українських територій; неприйняття української ідентичності, яку окрес-

лено як "нацизм"; підрив внутрішньої суб'єктності України, знищення промислового потенціалу, руйнування інфраструктури.

Результатом війни у 2022 році стали успішні наступальні кампанії України на Київщині протягом перших місяців, а потім вдалі операції в Харківській та Херсонській областях, що дозволили повністю звільнити правобережжя Дніпра, ліквідувати Ізюмський наступальний анклав, цілком унеможливити наступальну кампанію, яку планувала росія для повного відсікання Донбасу, де сконцентроване велике угруповання української армії, від решти території.

Зимом 2022–2023 рр. відбувся контрнаступ рф під Бахмутом, що призвів до вичерпання ресурсів рф. У 2023 році росії вдалося захопити і фактично стерти з лиця землі містечка Бахмут, Соледар та Мар'їнку на Донеччині.

Наприкінці весни Україна перехоплює ініціативу, переходить до контрнаступальних дій на півдні з паралельними ударами на Донбасі. Сили оборони України зрізали великоновосілівський виступ та організували стійкий та потужний роботинський плацдарм.

Однак російська армія коштам прихованої мобі-

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Міждержавна між Україною та росією (що використовує логістичні можливості Білорусі), з залученням сил глобального рівня.

лізації змогла поновити сили і не лише оборонятись на півдні, а й здійснювати обмежені спроби наступу на Лиманському та Куп'янському напрямках. Узимку 2023 росія перехопила ініціативу та перейшла до наступальних операцій по всій лінії фронту.

Головною проблемою для ЗСУ стала недостатність зброї та боєприпасів, необхідних для наступальної операції, відсутність паритету у повітрі та втрачений час, пов'язаний із логістичними затримками постачання воєнної допомоги західними союзниками, що дозволило РФ укріпити оборонні лінії та розширити мінні поля. У таких умовах ЗСУ застосовують методи точкових ударів для того, щоб знищити у ближній прифронтовій зоні ворожу інфраструктуру, артилерію та накопичену живу силу, що попри тривалість у часі дозволяє досягти очевидних успіхів (насамперед для обмеження постачання боєприпасів ворожої артилерії).

росія використала один із двох ультимативних засобів (крім ядерної зброї) – розпочала так звану часткову мобілізацію. Однак це призвело до суттєвого зростання напруженості всередині РФ, обмеженого розгортання протестних рухів (особливо помітні маніфестації в Дагестані). Саме ж підкріплення бойових частин мобілізованими не призвело до суттєвих результатів як-от замороження лінії фронту.

У 2023 росія і далі активно використовувала свою ракетну монополію, наносячи удари по всій території України, включно з цивільними об'єктами та об'єктами критичної інфраструктури. Лише наявність обмеженої кількості засобів ПВО та набоїв до них, наданих союзниками, дозволила частково зменшити шкоду, завдану Україні ракетними ударами росії. Наприкінці 2023 року було зафіксовано використання північнокорейських ракетних комплексів.

Загалом протягом 2023 року росія застосувала 1255 крилатих ракет, 555 балістичних та аеробалістичних ракет і понад 3201 дрон-камікадзе.

Заявлені результати України – вихід на державні кордони 24 серпня 1991 року, тобто включно зі

звільненням окупованих упродовж дев'яти років територій Криму та Донбасу. У росії незаявленою метою “спеціальної воєнної операції” залишається повна ліквідація української державності. Жодне з цих завдань за півтора року не досягнуте, дві сили достатньо виснажені активними діями на фронті. росія намагалась розгорнути зимовий наступ на Донбасі, залучивши на фронт значну кількість мобілізованих, однак з великими зусиллями змогла лише в травні, з великими втратами власних сил, передусім серед завербованих до ПВК “Вагнер” в'язнів, опанувати Бахмут.

Україна змогла скористатись концентрацією ворожих сил довкола Бахмута, аби підготувати свіжі сили для літнього контрнаступу, що розпочався у червні. Однак за півроку росіяни теж змогли суттєво укріпити лінію оборони на південному напрямку, передусім через перенасичення мінних полів. Через це контрнаступальні дії ЗСУ відбуваються повільно і зі значними втратами техніки.

На кінець року знизилася інтенсивність дій на півдні, однак ЗСУ змогли закріпитись на лівому березі Херсонщини, в районі Кринок. РФ розпочинає чергову масштабну операцію для опанування Авдіївки за бахмутським сценарієм. Водночас інтенсифікуються повітряні обстріли України, але завдяки вдосконаленню українських засобів ППО РФ не вдається повторити енергетичну кризу кінця 2022 року.

Заразом досягнуто значних результатів у знищенні ворожої інфраструктури та артилерії, в тому числі у глибині росії (атака на авіабазу в Пскові).

Силам оборони України вдалося асиметричними методами зруйнувати тотальну перевагу РФ у Чорному морі, фактично унеможлививши великі морські десантні операції РФ, зняти блокаду з портів Одещини та поновити експорт морським шляхом, змусити росію під загрозою знищення перемістити більшу частину флоту з Криму в Новоросійськ.

Вплив на глобальні процеси

На фоні зриву “зернової угоди” і демонстрації слабкості путіна під час так званого бунту “Вагнера” українські дипломатичні позиції посилились. Це показали переговори в Джидді – позитив у формуванні переговорної групи з Києвом і без Москви, за участю Китаю.

Але останніми місяцями спостерігається наростання контактів Китаю і США на фоні багатьох серйозних публікацій у Німеччині та США про нездатність ЗСУ досягти швидких результатів. Це може свідчити про інтенсивні переговори щодо замороження конфлікту.

Ще з самого початку повномасштабного нападу Росія використовувала Республіку Білорусь як плацдарм для атаки на українські території. Проте крім цього, постійно ведуться спроби втягнути у війну білоруських військовослужбовців. Присут-

ність російських військ, а також інфільтрованість силових структур Білорусі російськими спецслужбами збільшують ризики прямої анексії з боку Москви.

Інший інструмент впливу Москви – спроби посилити тиск на Європу через створення проблем у сусідніх регіонах, насамперед в Африці. В цьому контексті розглядаємо переворот у Нігері та перекриття постачання урану до Франції, що загрожує енергетичною кризою в Європі на осінь.

У 2023 Росія заручилася підтримкою у постачанні ракет, артилерійських боєприпасів та безпілотних авіаційних комплексів іранського та північнокорейського виробництва.

На жаль, виявилось, що західні союзники України не здатні сумарно виробити і надати такої кількості артилерійських боєприпасів як одна КНДР та не мають політичної волі та рішучості надати ракети та безпілотні авіаційні комплекси середнього радіусу дії.

Тенденції

Україна змогла в кінці весни 2023 року перехопити ініціативу на фронті. Осіння мобілізація РФ була сточена під Бахмутом. Головним завданням української армії в літньо-осінній кампанії було прорвати лінії ворога в Запорізькій області, чого не було повністю досягнуто до кінця року. Ця задача виконувалась при повній перевазі ворога в повітрі та у вогневих засобах. До цього дисбалансу додається дальня артилерія РФ. Дедалі більше зростає роль дронів та керованих боєприпасів.

Також дедалі більше наростає проблема роботи з особовим складом, який відчуває втоми від насичених півторарічних боїв. З іншого боку, цивільні мали надто великі сподівання на швидку перемогу, що призводить до поступової зневіри, яку підживлюють ворожі інформаційні викиди. Це посилює проблеми з мобілізацією, що необхідна для поповнення і ротації військ.

Економічні тенденції

За підсумками майже двох років повномасштабної російсько-української війни можемо говорити про економічну стабілізацію з обох сторін. Українська економіка, зазнавши стрімкого падіння на понад 29% у 2022 році, відштовхнулася від дна і починає повільне зростання. Але і росія поступово оговтується від санкцій, переорієнтовуючись на нові ринки. Попри санкційний тиск, росія змогла значною мірою перевести економіку на воєнні рейки, запустивши воєнно-промисловий комплекс на повну потужність у три зміни. Витрати бюджету на війну у 2023 році порівняно з 2021 зросли на 60%. Структура зайнятості РФ активно змінюється в бік воєнних спеціальностей.

Українська економіка завершує значно кра-

ще, ніж того очікували дванадцять місяців тому. Валовий внутрішній продукт (ВВП) за підсумком 2023-го має зрости на близько 5%, а інфляція у листопаді сповільнилася до 5,1% у річному вимірі. Якщо позитивні тенденції будуть збережені, у 2024 році економіка може зрости на 4-6%, вважають у Міжнародному валютному фонді. Основними чинниками позитивного впливу на українську економіку є успіхи на полі бою, адаптивність бізнесу, безперебійне постачання електроенергії, висока врожайність в аграрному секторі, стабільність валютного курсу. Завдяки високому рівню резервів, Нацбанку вдається тримати курс гривні у прогнозованому діапазоні. Головна загроза 2024 року – можливе зменшення зовнішнього фінансування.

Проблеми росії

росія втратила значну кількість військової техніки, що може обмежити її здатність до масштабних наземних наступів. Це може бути однією з причин, чому російський уряд і президент путін тепер все частіше розглядають цю війну як довгостроковий захід, необхідний для гарантування безпеки росії.

РФ змогла частково мобілізувати військово-промисловий комплекс, щоб задовольняти регулярні потреби армії, щоправда, з мінімальними запасами та очевидною неготовністю до конфлікту з державою, яка володітиме серйознішим повітряним комплексом. Звісно, все це давалося з великими труднощами – удари по енергетичній інфраструктурі не мали б такого наслідку без масового використання іранських шахедів, які щойно зараз починають будувати самі (проте безпілотники буде і Україна).

Продовження тривалої боротьби, яка повільно виснажує українські запаси зброї та водночас призводить до зменшення західної допомоги, – це основна частина нинішньої

стратегії росії у війні проти України.

Водночас перетворення цієї війни на повільну виснажливу кампанію дає час для того, щоб підсанкційна оборонна промисловість знайшла необхідні рішення та задіяла обхідні шляхи. Наприклад, помітні успіхи ворога у виробництві безпілотників, зокрема типу "Ланцет". Це викликано не лише допомогою Ірану та Китаю, а й продовженням напівлегального постачання з Європи. Придбання мікросхем іноземного виробництва є дуже важливим для виробництва російських військових систем, зброї та технологій. Як підтверджують офіційні джерела, ракети Х-101, якими росіяни в серпні обстрілювали Україну, були виготовлені у квітні 2023 року – в них знайшли приблизно 30 іноземних мікросхем.

Кількість потерпілих

За даними Генштабу України, бойові втрати російських військ близько 359 тисяч осіб, при цьому рф говорить про приблизно 8 000 осіб. Пошкоджено, за українськими даними, більше 35 тисяч одиниць військової техніки рф. З них понад 8 500 тисяч підтверджено фото- та відеофіксацією, що втричі більше, ніж доведені українські втрати (близько 2600 одиниць техніки). Потоплено ракетний крейсер "Москва" – флагман Чорноморського флоту рф, десантний корабель "Новочеркаськ" та інші судна.

Втрати українських військ, за приблизними оцінками, озвученими офіційно – понад 25 тисяч осіб.

Переговори між сторонами

Переговори поставлені на паузу, оскільки українська сторона не бажає йти на капітуляційні вимоги, а кремль очікує на виснаження України та втому західних союзників.

Але дедалі більше саме російська сторона демонструє бажання до переговорів, аби зафіксувати окремі здобутки, мінімізувати втрати та здобути час для накопичення сил.

Зростає ризик посилення тиску на Київ, за умови затягування конфлікту, та переходу у низькоінтенсивну фазу з боку союзників, що прагнуть замороження проблеми.

Гуманітарні наслідки

Втрати цивільних, за обліковими даними ООН на грудень – 10 065 загиблих (з них – 429 дітей) та 18 679 поранених. Однак багато жертв необліковано (особливо на тимчасово окупованих територіях), і справжні цифри можуть бути в кілька разів більшими, зокрема до 20 тисяч зниклих безвісти.

Надзвичайно складною є ситуація на окупованих територіях півдня, де тривають етнічні чистки та встановлюється жорсткий окупаційний режим.

Дедалі більше уваги світу надається «ядерному тероризму росії» – окупації однієї з найбільших в Європі атомних станцій – Запорізької АЕС.

Зафіксовані факти геноциду – жаклих злочинів агресора проти цивільних, вбивств та катувань у звільнених містах та селах, зокрема у Бучі, Гостомелі, Макарові та Бородянці на Київщині, та в Ізюмі на Харківщині. Та-

кож окупанти масово забирають українських дітей, вивозячи їх до РФ (ідентифіковано до 20 000 неповнолітніх). Це стало підставою для відкриття судової справи проти путіна та інших дотичних чиновників РФ у Міжнародному кримінальному суді в Гаазі.

У червні через загрозу форсування ЗСУ Дніпра росія вчинила черговий акт геноциду та екоциду, підірвавши дамбу Запорізької гідроелектростанції, затопивши величезні території біля Дніпра. Досі невідома кількість жертв на окупованому лівобережжі Дніпра, де окупанти перешкоджали рятувальним діям.

За даними ООН, до 26 млн осіб перетинали кордон переважно в напрямку прилеглих держав ЄС. З них не повернулись і залишаються за кордоном близько 6,2 млн осіб. Також близько 4,8 млн людей стали внутрішньо переміщеними особами всередині країни, за даними уряду (за іншими оцінками їх може бути вдвічі більше).

Прогноз

Оскільки обом силам не вистачає ресурсів і засобів, то важливим елементом війни в довгу є збереження дипломатичної і військово-політичної підтримки:

для України – США, НАТО, Великобританії, Польщі та країн Балтії;

для росії – формування умовно антиамериканської коаліції, бо росія вже не може виготовляти достатньо необхідної техніки (зокрема, це стосується безпілотників, високоточної ракетної зброї).

На фоні затягування конфлікту РФ готується до масштабної хвилі мобілізації. За західними оцінками, навчальні полігони можуть прийняти до 600 тисяч новобранців. Однак масштабні та швидкі наступальні дії для РФ зараз мінімально можливі. Українські дії залежать значною мірою від динаміки поставок партнерів, зокрема авіації. Найімовірніше, домінантою 2024 року залишається позиційна війна зразка Першої світової.

Формування ситуації «стратегічної рівноваги» на фронті та використання росією тактики

м'ясних штурмів, що призводить до знекровлення живої сили обох сторін, змушує обидві сторони, особливо Україну, до пошуку нових тактичних рішень задля збереження живої сили на лінії фронту. Зокрема там, де фронт набрав статичних рис, доцільні насичення і застосування роботизованих та автоматизованих комплексів ведення вогню, розвідувальних та атакувальних безпілотних авіаційних комплексів, які здатні без зайвого ризику для живої сили зривати штурмові дії ворога, вести розвідку, знищувати ворожі позиції на передньому краю.

росія втратила значну кількість військової техніки, що може обмежити її здатність до масштабних наземних наступів. Це може бути однією з причин, чому російський уряд і президент Путін дедалі більше розглядають цю війну як довгостроковий захід, необхідний для гарантування безпеки росії.

Російська влада пережила велику кризу легітимності під час бунту ПВК "Вагнер", що накладається на втомленість населення від війни. Однак передумов для

швидких революційних змін поки немає.

Спротив поневолених народів і самих росіян проти мобілізації та падіння життя зростатиме, однак у короткостроковій перспективі не очікуємо значних зрушень на політичному полі окремих регіонів. Але незадоволення режимом поступово підігривається посиленням різноманітних проблем і проявляється у стихійних, поки не політизованих рухах. Характерний приклад – хвилювання на Кавказі, особливо в Дагестані, у жовтні 2023 в контексті хвилі підтримки мусульман сектора Гази.

В Україні теж наростають негативні тенденції, що підкріплюються корупційними скандалами і розчаруванням щодо видимої безрезультативності контрнаступу. Москва продовжить використання цих факторів.

Основними напрямками інформаційно-психологічних операцій росії, спрямованих на послаблення українського суспільства, залишатимуться:

– Поширення думок і наративів в Україні та у світі про те, що Україна не здатна перемогти

– Провокування серед населення розчарування і недовіри до української влади на фоні погіршення соціально-економіч-

ної ситуації

– Провокування політичних конфліктів і через них – дискредитація українського політичного класу.

Тому критичним для перемоги України залишається не лише досягнення успіхів на фронті, отримання позитивних і помітних результатів, а й перенесення війни на територію супротивника (передусім у світоглядно-інформаційній сфері). Слід використовувати загострення соціально-економічних диспропорцій між

регіонами в росії, національних суперечностей, а також підтримувати національне самовизначення неросійських народів.

Головним викликом для України залишається технічна залежність від постачання союзників, і не лише високотехнологічних (власний завод артилерійських боєприпасів має бути побудований до наступного року).

Натомість успішними технологічно виявились рішення в морській війні, що посилюють можливість суттєвого обмеження

чорноморської торгівлі рф (насамперед зерно і нафтопродукти, а також підсанкційні вироби подвійного призначення).

На американську підтримку Києва значно впливатимуть дискусії у Вашингтоні в контексті президентських виборів. Європа вимушена буде більшою мірою включатись у підтримку України. Зокрема через активне виробництво танкової техніки в Україні за участю німецької корпорації “Рейнметал”.

Війна Ізраїль - Палестина

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

7 жовтня 2023 року ХАМАС за підтримки інших терористичних організацій Сектору Гази (зокрема, "Палестинського Ісламського Джихаду") здійснив брутальний напад на південь Ізраїлю, зокрема – на кібуци та населені пункти регіону біля Гази. Атака відбулася одночасно з землі, повітря (дельтаплани) та моря (човни, саморобні субмарини).

За перші дні загинуло понад 1300 цивільних, солдатів та іноземців – найбільша кількість померлих євреїв за один день з часів Голокосту. Більше ніж 200 людей були забрані в Газу як заручники, 136 залишаються там і досі. Ізраїль оголосив перший з 1973 року стан війни та використав статтю Основного Закону, щоб оголосити війну ХАМАСу. Операція отримала назву "Залізні мечі".

Велика частина провини лежить на розвідці, яка "проспала" напад, хоча отримувала тривожні повідомлення зсередини та ззовні. Терористи ХАМАСу тренували-

ся просто неба у копіях кібуців та поселень Ізраїлю протягом року під керівництвом іноземних інструкторів з Ірану та РФ (попередньо, колишніх членів ПВК "Вагнер"). Атака була тотально продумана: почалася у шабат та ще й у свято з масованої ракетної атаки у тисячу ракет, потім наземні спецпідрозділи ХАМАСу пішли в наступ по землі.

Вони вибивали камери, руйнували огорожу, захоплювали військові бази. За ними на усьому можливому транспорті – пікапах, мотоциклах, тракторах, велосипедах та пішки – йшли рядові палестинці. У захоплених населених пунктах хамасівці вчиняли неймовірно кривавий терор, убиваючи, піддаючи тортурам, викрадаючи та ґвалтуючи усіх, хто траплявся на шляху.

Ізраїль далеко не відразу зміг мобілізуватися, що нагадало події 1973 року та Війну Судного дня. Непоодинокими були ситуації, коли солдати сами по собі їхали в зону бойових дій, підбираючи дорогою колег. Ге-

нерали та полковники, не чекаючи наказу, їхали теж, формуючи загони просто там.

Зрештою, Ізраїль розпочав надпотужне бомбардування Сектору Гази, від якого загинули та постраждали тисячі палестинців. Потім війська ЦАХАЛу увійшли всередину Сектору – вперше з 2005 року – розпочавши фазу знищення ХАМАСу та завоювання Гази. Станом на зараз бойові дії всередині Сектору продовжуються – ЦАХАЛ вбиває терористів, знищує склади зброї та тунельну інфраструктуру.

Це одна з найбільших міських битв останнього часу, схожа на події у містах Ракка, Мосул та Ель-Фаллуджа в Іраку.

Тенденції

Наразі існує загроза поширення конфлікту принаймні на Ліван або на південну частину Лівану через бойові дії між Ізраїлем, Хезболлою та палестинськими фракціями у тому регіоні. У такому разі можливе обмежене чи повноцінне втручання Ірану та Сирії.

Кількість потерпілих

Складно порахувати кількість загиблих у Газі, бо цифри надає підконтрольне ХАМАСу міністерство охорони здоров'я. Довіри їм немає. Але, як було зазначено вище, це тисячі людей, ймовірно – десятки тисяч. В середині Ізраїлю вбили понад 1000 бойовиків. З боку Ізраїлю загинуло 509 солдатів, 59 офіцерів. З них 175 були вбиті у Газі.

Вплив на глобальні процеси

Конфлікт вже перекинувся за межі Ізраїлю. Пов'язані бойові дії тривають на півдні Лівану, в Іраку та Сирії, з боку Хуситів у Ємені, в акваторіях Червоного та Аравійського морів. Також війна проти ХАМАСу викликала небачену до цього хвилю антисемітизму по світу та потужні акції на підтримку Палестини. Особливо важкою ситуація була

у кампусах коледжів та університетів, де подекуди доходило до погроз та фізичних бійок. Арабські монархії, хоч публічно й засуджують дії Ізраїлю, приватно підтримують його. Глобально, конфлікт між Ізраїлем та Палестиною все ж відволік увагу від війни в Україні, змусивши США постачати зброю ще й туди.

Гуманітарні наслідки

У Секторі, через бойові дії, тиранію ХАМАСу та обстріли, склалася надзвичайно важка гуманітарна ситуація. Не вистачає їжі, води, ліків. Безпечних місць всередині Гази не існує. На маленькій площі 42 на 12 км живе 2 млн людей. Зараз більшість із них були змушені перебратися до південної столиці – Хан-Юнесу – та переходу Рафах, оскільки ЦАХАЛ закінчує операції на півночі у Газа-сіті та рухається далі. Також ХАМАС використовує цивільні об'єкти – мечеті, школи, дитячі садки, житлові будівлі, парковки, пляжі – як місця подвійного призначення, прирікаючи їх на знищення (часто з цивільними всередині як із живим щитом). Також немало саморобних ракет ХАМАСу впало всередині Гази, спричинивши додаткові руйнування.

Прогноз

Битва у Газі триватиме, принаймні, ще кілька місяців і найімовірніше закінчиться повною окупацією та демілітаризацією Сектору. Але що буде далі – невідомо. Уряд Нетаньягу відкидає всі спроби міжнародної медіації, включно зі введенням у Газу міжнародних сил. Ба більше, там посилюються голоси, щоб повністю виселити арабів Гази. Але куди – теж загадка. Бо жодна арабська країна не погодилась їх прийняти. Зрештою, будуть мирні перемовини, але Єрусалим не хоче і не планує говорити з Рамаллою. Тож як закінчиться ця війна – питання наразі відкрите.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Війна у фазі середньої інтенсивності.

Війна ЄМЕН

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Війна у Ємені триває з 2015 року. Відбувається протистояння між північною частиною країни (де проживають хусити – група шіїтського віросповідання), що підтримує колишнього президента Алі Абдуллу Салеха, де сформували рух «Ансар Аллах», і південною (суніти, підтримують уряд Абд Раббо Мансура Гаді). Хуситів підтримують Іран та меншою мірою росія, південь – Саудівська Аравія та її союзники з-поміж арабських держав, що здійснюють збройну інтервенцію в країну.

Водночас на пустельних околицях розгорнули діяльність терористи, наприклад, «Аль-Каїда на Аравійському півострові» та «Ісламська держава».

Протягом моніторингового періоду продовжувалися бойові дії зі спробами мирного врегулювання.

Майже три роки триває Битва за Маріб, що розпочалася в лютому 2021 р. Місто утримується силами єменського уряду, тоді як хусити контролюють прилеглі території. У 2023 р. інтенсивність бойових дій знизилася, сторони обмінюються ударами ракет і дронів.

На початку 2023 р. активізувалися переговори між Саудівською Аравією та Іраном з метою залагодження конфлікту в Ємені. У березні іранці

погодилися припинити постачання зброї хуситам у рамках угоди з саудитами за посередництвом Китаю.

У березні в контрольованому хуситами місті Сана через паніку в натовпі загинуло 85 осіб, 322 зазнали поранень.

14 вересня делегація хуситів відвідала Ер-Ріяд, що свідчить про суттєвий прогрес щодо мирних переговорів.

У середині грудня в Червоному морі відбулася низка обстрілів комерційних суден, відповідальність за які взяли на себе хусити. Вони заявили, що не збираються пропускати вантажі, які прямують до Ізраїлю, якому хусити оголосили війну після початку бойових дій 7 жовтня. У відповідь міністр оборони США Ллойд Остін оголосив про початок міжнародної операції в Червоному морі з метою захисту вантажних перевезень.

12 січня 2024 р. збройні сили США і Великої Британії завдали ударів з винищувачів та ракетами «Томагавк» по численних об'єктах хуситів у контрольованих ними районах Ємену. Ударів завдано, зокрема, по портовому місті Ходейда і столиці Ємену Сані. Цілями стали тренувальні бази хуситів і склади зброї, зокрема, безпілотників-камікадзе.

Кількість потерпілих

Загалом від початку війни внаслідок бойових дій загинуло понад 150 тисяч осіб, з них приблизно 9 тисяч цивільних. 50 тисяч зазнали поранень, до 4 млн стали біженцями. Загальна кількість жертв сягає понад 377 тисяч осіб.

За моніторинговий період загинуло кілька сотень військових з обох сторін у битві за Маріб та під час бойових дій між Південним рухом і єменським урядом. 85 цивільних загинуло внаслідок паніки в натовпі в Сані.

Тенденції

Протягом 2023 р. здавалося, що сторони дедалі більше схильються до мирного врегулювання. Проте дії хуситів у Червоному морі призвели до суттєвого загострення з непередбачуваними наслідками.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна з іноземними інтервенціями (фактично протистояння коаліцій).

Переговори між сторонами

У 2023 р. активізувалися переговори між Саудівською Аравією та Іраном щодо мирного врегулювання конфлікту в Ємені. Це відбувається за активним посередництвом Китаю, який прагне реалізувати в регіоні низку інфраструктурних проєктів. У березні іранці погодилися припинити постачання зброї хуситам, приєднавшись до ембарго ООН.

Також у березні хусити погодилися відпустити 887 полонених після переговорів з ООН у Швейцарії. Після цього спецпредставник Об'єднаних Націй Ганс Грюнберг заявив, що процес врегулювання конфлікту нарешті рухається в правильному напрямку.

14 вересня хусити відвідали Ер-Ріяд для проведення там чергового раунду мирних переговорів. Нині перемовини відбуваються за посередництвом Оману і нібито перебувають на фінальних стадіях.

Гуманітарні наслідки

Наслідком гуманітарної кризи став масштабний голод та епідемія холери, від яких протягом 2016–2018 років загинуло понад 80 тисяч осіб. Поки що, завдяки гуманітарній допомозі, загроза усунута, але ризик залишається суттєвим.

Протягом війни понад 227 тисяч осіб померли від голоду і нестачі медикаментів, з них понад 85 тисяч – діти. Понад 19 тисяч загинули внаслідок бомбардувань.

Вплив на глобальні процеси

Регіон розміщений на перехресті транзитних шляхів із Китаю до Суецького каналу та Європи. Зовнішні гравці активно втручаються у конфлікт, що тягнеться понад вісім років. Вияв регіонального протистояння Ірану та держав Аравійського півострова (Саудівська Аравія, ОАЕ).

Починаючи з квітня 2022 р. хусити й уряд Ємену за посередництвом ООН кілька разів домовлялися про перемир'я, завдяки чому вдалося знизити інтенсивність бойових дій, а також зменшити терористичну загрозу в регіоні. Однак загроза знову посилилася наприкінці року після нападів на вантажні судна в Червоному морі.

Переговорний процес у 2023 р. свідчить про налагодження дипломатичних стосунків між аравійськими державами та Іраном за активної участі Китаю.

Піратська діяльність хуситів у Червоному морі поставила під загрозу 15% світової торгівлі. Це суттєво вплинуло на позицію США, Великої Британії та країн ЄС щодо мирного врегулювання в регіоні.

Прогноз

У 2024 р. хусити й офіційний уряд Ємену мали укласти мирний договір, зважаючи на зацікавленість у цьому держав, що їх підтримують. Однак мирний процес тепер під загрозою через напади хуситів на комерційні судна в Червоному морі та збройну відповідь США і Великої Британії.

Війна Сирія

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Війна в Сирії триває з 2011 року. Головне протистояння відбувається між президентом Башаром Асадом, який спирається на етноконфесійні меншини шиїтів та алавітів, та опозицією сунітської більшості. З часом країна стала епіцентром протистояння глобальних сил. Асада підтримують Іран та росія, опозицію – арабські держави (насамперед Катар і Саудівська Аравія) і США. На півночі країни сформувалися окремі райони під контролем курдів та туркоманів, зріс вплив Туреччини.

Для росії повномасштабне втручання з 2015 року дало можливість зруйнувати плани Заходу на Близькому Сході, зміцнити та згуртувати антиєвроатлантистів, впливати на європейську політику, регулюючи потоки біженців.

За моніторинговий період після нападу ХАМАСу 7 жовтня на Ізраїль, а також подальшої відповіді ізраїльських сил, включно з авіаударами та наземними ударами, спостерігається сплеск нападів на сили США, дислоковані в Сирії та Іраку. Зокрема, на військовослужбовців США у Сирії було скоєно 58 нападів.

У жовтні проіранські сили завдали ударів по військових базах США у Сирії. Обстріли велися за допомогою ракет та безпілотників. Відповідальність взяла на себе коаліція «Ісламський опір Іраку», що об'єднує проіранські угруповання шиїтів, що діють в Іраку і Сирії.

На тлі зростання насильства США розгорнули в регіоні дві військово-морські ударні групи на чолі з авіаносцями USS Gerald R. Ford і USS Dwight D. Eisenhower.

У листопаді США завдали цілеспрямованого удару в східній Сирії по об'єкту зберігання зброї, який пов'язаний із Корпусом вартових ісламської революції (КВІР). США здійснили обстріли навчаль-

ного центру й об'єктів, що їх використовували представники КВІР та пов'язані з ним групи поблизу міст Абу-Камаль і Маядін у східній Сирії.

Також восени на північному сході Сирії спалахнув збройний конфлікт між арабами та курдами, що входять до проамериканської коаліції. Йдеться про курдські загони Сил народної самооборони та арабські загони «Військової ради Дейр-аз-Зора». Обидві структури входять до проамериканської коаліції «Сирійські демократичні сили», яка воювала проти терористів ІДІЛ, а зараз під егідою США стримує Туреччину, Іран та росію.

Водночас Ізраїль здійснив кілька десятків ударів по території Сирії. Метою ударів були об'єкти, пов'язані з проіранськими силами.

росія продовжувала завдавати серії авіаударів по провінції Ідліб, непідконтрольній уряду, з численними жертвами серед мирного населення.

На півдні Сирії відбувалися хвилі протестів місцевого населення. Люди виступають проти погіршення умов життя та нестачі доступу до базових послуг через санкції та неефективну економічну політику Дамаска. Протести призвели до зіткнень із силами безпеки.

Кількість потерпілих

Загалом із 2011 року загинуло понад 400 тисяч людей, мільйони стали біженцями. За 2023 рік загинуло понад 2,5 тисячі військових, близько 1800 цивільних.

Тенденції

Бойові зіткнення локалізуються, однак досі, попри контроль 90 % території, Асад протистоїть опозиційним групам, спираючись переважно на допомогу росії та Ірану.

Переговори між сторонами

Чергові перемир'я регулярно перериваються локальними бойовими діями. Переговори поки що не дають результату.

Вплив на глобальні процеси

П'ять країн мають військові сили в Сирії: росія, Туреччина, Іран, Ізраїль та Сполучені Штати. Збройні сили США та росії діють безпосередньо близько на півночі Сирії. Туреччина також підтримує війська на півночі Сирії, часом обстрілюючи курдські сили, яких турецький уряд вважає терористами. Водночас Ізраїль проводить регулярні авіаудари в Сирії по цілях режиму Асада, Ірану, Хезболли, які ізраїльський уряд вважає загрозою своїй безпеці. Країни регіону мають власні цілі в Сирії, чи то у формі військових операцій, чи то як спроби нормалізувати дипломатичні відносини з режимом Асада.

У вересні вперше з 2004 р. відбувся офіційний візит президента Сирії Башара Асада до Китаю, де обидві країни оголосили про стратегічне партнерство.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна з іноземними інтервенціями.

Гуманітарні наслідки

На тлі посилення бойових дій у країні протягом останніх кількох місяців дедалі погіршується гуманітарна ситуація. Ескалація бойових дій після нападу на сирійську військову академію в Хомсі 5 жовтня спричинила понад 70 жертв серед цивільного населення, включно зі щонайменше 23 дітьми, 14 жінками і чотирма гуманітарними працівниками, і переміщення понад 120 тисяч осіб, що є найбільшою ескалацією насильства на північному заході Сирії з 2019 року.

Станом на 2023 р. приблизно 15,3 млн сирійців — понад 69 відсотків населення — потребують гуманітарної допомоги. Відбувається подальше погіршення соціально-економічних умов життя населення.

13 листопада уряд Сирії оголосив про своє рішення продовжити свій дозвіл на використання прикордонних пунктів пропуску Баб-аль-Салам і Аль-Раї на сирійсько-турецькому кордоні, які використовуються гуманітарними організаціями ООН та її партнерами для транскордонних переїздів. Гуманітарні операції також тривали через прикордонний пункт Баб-аль-Хава на сирійсько-турецькому кордоні, який був санкціонований урядом Сирії після того, як 11 липня росія наклала вето на резолюцію Ради Безпеки. Резолюція, на яку було накладено вето, розширила б транскордонний механізм Сирії, який дозволяв доставляти гуманітарну допомогу в непідконтрольні уряду частини Сирії без згоди сирійського уряду.

Прогноз

Великої війни, ймовірно, не буде, але турки здатні скувати сили РФ і зменшити зону впливу Асада. Посилення впливу Туреччини на півночі Сирії врівноважить панівне становище Асада в центрі та на півдні країни. Водночас Асада стримує Ізраїль, що прагне захистити контроль над окупованими Голанськими висотами. Але загострити ситуацію може загальна ескалація між Ізраїлем та Палестиною.

Війна Карабах

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Протягом 19-20 вересня 2023 року Азербайджан провів військову операцію, під час якої повністю відновив власну територіальну цілісність, а так звана Нагірно-Карабаська Республіка де-факто припинила своє існування.

Кількість потерпілих

192 вбиті азербайджанські військовослужбовці, 511 поранених, понад 200 військовослужбовців так званої НКР, понад 400 поранених, 5 вбитих так званих російських "миротворців", 28 вбитих цивільних (27 вірмен і 1 азербайджанець), понад 200 поранених (понад 200 вірмен та 1 азербайджанець), понад 100 тис. біженців з Карабаху.

Тенденції

Для Азербайджану наразі важливими є два питання: отримання стабільного коридору до Нахічеванської Автономної Республіки та проведення делімітації і демаркації кордонів з Вірменією. Останній процес має зафіксувати новий статус-кво між двома державами. Однак проблема полягає в тому, що у вересні 2022 року Азербайджан окупував декілька ділянок власне вірменської території. Це, а також невирішена проблема взаємно окупованих ексклавів, ускладнює укладання між сторонами повноцінної мирної угоди.

Вірменія намагається поступово дистанціюватися від росії, шукаючи нових союзників та постачальників озброєння. Враховуючи втрати в техніці під час Другої Карабаської війни 2020 року і загалом де-факто розгром Збройних Сил Вірменії, Єревану вкрай важливо переозброїти свої війська. Однак це ускладнює як економічна залежність від росії (на прикладі споживання газу), так і збереження її військової присутності в незмінному вигляді (база в Гюмрі). У самому регіоні простору для геополітичних маневрів Єреван практично не має.

Баку та Єреван займатимуться торгами з очевидними перевагами на користь першого. Не варто виключати можливості розіграшу карти ескалації залежно від просування переговорів щодо делімітації та демаркації кордонів. Водночас росія робитиме ставку на зміну влади у Вірменії та збереження цієї країни як свого сателіта. Паралельно Москва продовжуватиме отримувати дивіденди від прихильних стосунків з Азербайджаном. Цілком імовірно, що так званий миротворчий контингент у подальшому може бути використаний для ведення бойових дій проти України. Тегеран також намагатиметься максимізувати вигоди і від співпраці з Єреваном, і від нормалізації відносин з Баку. Натомість Анкара продовжуватиме експансію через Азербайджан у держави Центральної Азії.

Прогноз

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Дводенний масштабний конфлікт у багаторічній міждержавній війні.

Переговори між сторонами

20 вересня 2023 року речник ЗС Азербайджану Анар Ейвазов закликав збройні сили так званої НКР припинити супротив. Влада квазіреспубліки погодилася на пропозицію так званого російського миротворчого контингенту в Нагірному Карабаху скласти зброю. 21 вересня у м. Євлах були проведені переговори між азербайджанською владою та представниками “парламенту” так званої НКР щодо гарантій безпеки етнічним вірменам та стосовно реінтеграції регіону. Офіційно Єреван дистанціювався від цих заходів. Також відомо про зустріч “президента” НКР Самвела Шахраманяна з очільником Служби державної безпеки Азербайджану Алі Нагієвим у м. Шуша.

25 вересня 2023 року пройшов другий раунд переговорів у м. Ходжали. 28 вересня Самвел Шахраманян підписав указ, відповідно до якого всі “державні інституції” припинять своє існування 1 січня 2024 року.

29 вересня відбувся третій раунд переговорів у м. Євлах. 1 жовтня до Нагірного Карабаху прибула делегація ООН на чолі з постійним координатором в Азербайджані Владанкою Андреевою. 2 жовтня, під час переговорів у м. Ханкенді, азербайджанська сторона окреслила бачення реінтеграції регіону.

28 листопада 2023 року спікер парламенту Вірменії Ален Симонян заявив, що конфлікт у Карабаху завершений. 13 грудня Азербайджан та Вірменія обмінялися полоненими.

Вплив на глобальні процеси

Повне відновлення Азербайджаном суверенітету над всією своєю територією стало черговим етапом зміни балансу сил у Південному Кавказі. Росія втратила важіль впливу на Азербайджан у вигляді перманентної зони нестабільності та зазнала символічних втрат у вигляді неспроможності її “миротворців” виконати зобов’язання, передбачені Тристоронньою заявою 2020 року. Наразі російський контингент у Карабаху суттєво згорнув свою діяльність, однак продовжує перебувати в регіоні. Водночас позиція Москви щодо “потурання” діям Баку продиктована прагненням інспірувати протести у Вірменії з подальшим поваленням уряду Нікола Пашиняна.

Однак, незважаючи на це, Росія та Азербайджан продовжують зберігати дружні відносини.

21 вересня 2023 року Володимир Путін та Ільхам Алієв провели телефонну розмову, 12 жовтня 2023 року перед самітом голів держав СНД провели зустріч у м. Бішкек (Киргизстан). Обидва президенти регулярно комунікують один з одним.

Вірменія після подій 19-20 вересня взяла курс на поступове згортання співробітництва з Росією.

Насамперед у сфері озброєння. Наразі Єреван переорієнтовується на індійський ринок – про це свідчать контракти на постачання ЗПК Akash, РСЗВ Pinaka, буксованих гаубиць ATAGS тощо. Важливо зауважити, що зазначене озброєння потрапляє до Вірменії через територію Ірану.

3 жовтня 2023 року парламент Вірменії ратифікував Римський статут та визнав юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, який видав ордер на арешт Володимира Путіна. Вірменія вперше з 2009 року не брала участі у саміті ОДКБ, що відбувся 23 листопада 2023 року.

Політика Ірану щодо Азербайджану після подій 19-20 вересня 2023 року стала більш гнучкою. 6 жовтня сторони заклали транзитний маршрут, який має поєднати Азербайджан із Нахичеванською Автономною Республікою. 23 жовтня 2023 Тегеран приймав міністрів закордонних справ Вірменії, Азербайджану, Туреччини та Росії. Наразі Іран та Азербайджан розширюють транскордонне співробітництво.

Європейський Союз та США, як і в попередні роки, мають обмежений вплив у регіоні та наразі працюють над посиленням своїх позицій у Вірменії.

Судан

Війна

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

25 жовтня 2022 року у Судані відбувся державний переворот, внаслідок якого від влади було відсторонено цивільних представників і всі політичні функції було консолідовано у руках військового крила. Головною фігурою перевороту був генерал Абдель Фаттах аль-Бурхан, який відіграв ключову роль в усуненні від влади диктатора Омара аль-Башира у 2019 році.

Причиною перевороту стали суперечності між військовими та цивільними представниками Суверенної ради та уряду Судану. Зокрема, 17 листопада 2021 року, відповідно до угоди про перехід влади від 2019 року, влада мала повністю зосередитися в руках цивільного крила. Проте існує низка питань, на які військові хотіли б зберегти вплив: розслідування порушень прав людини під час кризи в Дарфурі, дохід від видобувної сфери, існуючий лад у безпековій сфері та армії.

З часів перевороту в країні тривали постійні демонстрації та протести з вимогою повернути до країни цивільний уряд. Влада реагує на протести репресіями активістів, арештами, розгонами мітингів.

Опис за моніторинговий період

15 квітня у Судані розпочалися бої за контроль над країною між регулярною армією Судану (лояльною до генерала аль-Бурхана) та парамілітарним угрупованням Rapid Support Forces (RSF), яким керує друга людина в країні генерал Мохамед Хамдан Дагло (відомий як Геметі). Між двома генералами росла напруга через угоду, яка мала б забезпечити перехід влади та цивільне управління країною. Головні суперечності стосувалися: терміну інкорпорації парамілітарних об'єднань у

регулярну армію Судану, контролю над секторами економіки, ієрархії у військових силах.

Спочатку бойові дії відбувалися переважно в столиці країни Хартумі та штаті Дарфур. Протягом квітня-липня основна битва була за столицю, Армія завдала авіаударів з метою витіснення RSF, проте відсутньої переваги на стороні одних чи інших не було.

У червні RSF захопила деякі об'єкти в Хартумі, бої також велися в регіонах Кутум, Тавіла і Генейну. У Дарфурі озброєні ополченці були звинувачені у вбивствах цивільного населення. Ситуація ускладнювалася і тим, що періодично до боїв долучалися й інші воєнізовані угруповання: на сторону RSF стали Sudan People's Liberation Movement-North, Third Front (Tamazuj), на сторону Армії Судану - північні фракції Sudan Liberation Movement у Аль-Фаширі, Justice and Equality Movement, Sudan Liberation Movement/Army (Minnawi).

У серпні театр бойових дій розширився і на Північний Кордофан. 4 серпня RSF заявили, що взяли під повний контроль весь Центральний Дарфур.

Відчутна перевага RSF почалася з жовтня: парамілітарне угруповання захопило майже увесь Дарфур (ключові міста — Генейні, Умм-Кеддада, Ед-Дейн та Ньяла — місто із стратегічним сполученням, що дало RSF можливість отримувати постачання зброї та боєприпасів ззовні).

Бойові дії також інтенсифікувалися в Західному Кордофані. В битві за Хартум RSF також має успіхи: захопили місто Аль-Айлафун на південний схід від столиці. До кінця жовтня RSF контролювали більшу частину Хартума, але не змогли захопити ключові військові бази. RSF також захопили дамбу Джебель-Аулія в селі Джабал-Авлія, що дало можливість згодом захопити столицю штату Гезіра місто Вад-Мадані та його околиці, а також взяти під контроль місто Руфаа на сході штату та увійти до регіону Бутана.

Після втрати Вад-Мадані в Судані лунають голоси про необхідність відставки генерала аль-Бурхана. Станом на кінець року можна стверджувати, що перевага на боці RSF.

Переговори

між сторонами

6 травня делегати від двох воюючих сторін вперше зустрілися безпосередньо в Джидді, Саудівська Аравія. 20 травня був підписаний договір, який забезпечував захист цивільного населення, проте угода не передбачала закінчення вогню. Численні перемир'я та попередні домовленості у цьому аспекті були безрезультатними.

Наприкінці жовтня сторони знову зустрілися для переговорів у Джидді, домовилися відкрити канали гуманітарної допомоги, проте домовленості не були дотримані і 3 грудня переговори відклали на невизначений термін.

Східноафриканська міжурядова організація з розвитку (IGAD) провела мирний саміт на початку грудня. Основне досягнення — генерали Гемедті та аль-Бурхан домовилися зустрітися особисто в якийсь момент у майбутньому.

Кількість потерпілих

За даними Міністерства охорони здоров'я Судану та ООН, станом на жовтень було вбито понад 9000 людей і ще 12000 отримали поранення.

Гуманітарні наслідки

Станом на 24 жовтня 2023 року понад 4,8 млн були внутрішньо переміщеними особами, а ще понад 1,3 млн втекли з країни як біженці.

Вплив на глобальні процеси

Судан знаходиться у стратегічному регіоні Червоного моря, що є однією із найважливіших водних артерій світу. З цієї причини країна привертає особливу увагу США, росії, Саудівської Аравії, ОАЕ, ЄС. Конфлікт має дестабілізаційний вплив на регіон Східної Африки, який і без того не є стабільним.

Крім того, RSF має певні військові та економічні зв'язки з ПВК Вагнер. Гемедті перебував у росії напередодні вторгнення в Україну і загалом підтримує ідею будівництва російської бази в Судані, що є стратегічною ціллю росії.

Прогноз

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна.

Попри спроби мирного посередництва конфлікт триватиме, з ширшим залученням зовнішніх гравців. Переконлива перемога однієї сторони маловірогідна. Можлива дестабілізація на кордонах із Центральноафриканською Республікою, Еритреєю, Ефіопією.

Війна

Південний Судан

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Громадянська війна у Південному Судані триває з грудня 2013 року. Збройна фаза розпочалася невдалою спробою перевороту 16 грудня 2013 року, здійсненою військовими, афілійованими з колишнім віцепрезидентом Ріком Мачаром.

Паралельно з ескалацією збройного конфлікту посилювалися і мирні ініціативи. Було проведено кілька раундів переговорів, проте підписані мирні протоколи порушувалися через кілька днів. Ускладнює конфлікт різна етнічна належність лідерів воюючих сторін: президент Салва Киїр належить до етносу Нуер, тоді як Рік Мачар — Дінка.

Основний мирний документ було підписано 12 вересня 2018. Документом закріплювалося, що Рік Мачар стає одним із п'яти віцепрезидентів Південного Судану, формується перехідний уряд, новий парламент, повинні відбутися президентські вибори. Відтоді триває імплементація мирної угоди з періодичними сутичками між сторонами конфлікту. Варто зазначити, що угоду підписали не всі збройні угруповання, деякі з них досі у стані військового протистояння з урядовими силами.

У серпні 2022 року було ухвалено рішення про розширення перехідного періоду ще на 24 місяці, з метою завершення розпочатих реформ, і після цього повинні були б відбутися президентські вибори.

Опис за моніторинговий період

На сучасному етапі немає великих, інтенсивних зіткнень, проте періодично трапляються сутички у різних регіонах країни.

У листопаді відбулася серія атак у регіоні Аб'ей, який є спірним між Суданом та Південним Суданом. Внаслідок цих атак загинуло 32 людини. Сутички відбувалися між озброєними бойовиками та солдатами, одягненими у форму ЗС Південного Судану.

Крім того, відбувалися сутички в одному із таборів для переселенців у північній частині країни. Від сутичок загинули 13 осіб.

Деякі пункти угоди періодично порушуються: зокрема, у 2023 році президент Салва Киїр самостійно призначив нового міністра оборони з представників своєї партії, хоча за умовами угоди кандидатуру на цей пост мали б обрати з-поміж представників опозиційної партії.

☉ Кількість потерпілих

Загальна кількість смертей від початку конфлікту (вбиті, смерті серед комісарів іноземних військ): понад 450 000.

🏠 Гуманітарні наслідки

Загалом, за час конфлікту 2,47 млн осіб покинули Південний Судан як біженці, 2 млн стали внутрішньо переміщеними особами. 7,5 млн людей потребували певного типу гуманітарної допомоги чи захисту, а 7,7 млн зіткнулися з загрозою голоду.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна у фазі низької інтенсивності з періодичними спалахами насильства.

Переговори між сторонами

Влітку відбулася інавгурація першого спільного батальйону об'єднаних збройних сил Південного Судану, що ознаменувало собою важливу віху у мирному процесі. Колишні бійці з воєнізованих угруповань були інкорпоровані в регулярну армію Південного Судану, відповідно до умов мирної угоди від 2018 року, ще рік тому, проте їхнє залучення на ділі відбулося лише цього року, коли перший об'єднаний батальйон відправили до штату Верхній Ніл.

Нестабільність у сусідньому Судані викликає побоювання щодо можливого загострення суперечностей, інтенсифікації зіткнень і в Південному Судані, особливо напередодні виборів, які врешті повинні відбутися у 2024 році.

Важливо також відзначити і міжнародний вимір ситуації. Президент Південного Судану Салва Киїр цьогоріч двічі відвідував Москву: як гість на саміті Росія-Африка і з особистим візитом восени, з домовленостями про посилення співпраці в економічній сфері. Оскільки Південний Судан зіткнувся з критикою з боку США через брак політичної волі та повільну реалізацію мирної угоди 2018 року, країна нарощує відносини з Росією та Китаєм, як альтернативою для своєї зовнішньої політики.

Війна Лівія

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Конфлікт триває з 2011 року, після вбивства Муамара Каддафі. На заході Лівії закріпився Уряд національної згоди на чолі з Фаїзом Сараджем. Йому на сході протистоїть генерал Халіфа Хафтар та його Лівійська національна армія.

Решту території займають племена та дрібніші групи. Хафтара підтримують росія, ОАЕ, Саудівська Аравія. Уряд національної згоди – ООН, Туреччина та Катар.

За моніторинговий період, незважаючи на формальний кінець громадянської війни ще з кінця 2020 року, зберігаються напруженість та нестабільність. Спорадично виникають перестрілки, сутички та боротьба за нафтові родовища та поля.

Сталося багато інцидентів з загибеллю мігрантів (15 лютого, 12 березня, 25 квітня). Внаслідок цього загинули щонайменше 100 людей. 16 серпня у Триполі відбулося бойове зіткнення між 444 бригадою та Спецсилами Стримування*, яке забрало 57 життів.

* Сили Стримування чи RADA – спецзагін радикальних ісламістів з Триполі, що займається боротьбою з організованою злочинністю та тероризмом.

Також сутички відбулися у жовтні у східній столиці – Бенгазі – між силами фельдмаршала Халіфи Хафтара та групою, вірною його противнику, полковнику аль-Махді аль-Баргаті. У західному місті Гарьян у сутичках загинуло восьмеро людей.

Кількість потерпілих

Через переговорний процес кількість жертв значно скоротилась, однак загалом за 2023 рік близько сотні загинули.

Гуманітарні наслідки

Лівія пережила катастрофу – стихійне лихо, якщо точніше. Дамби не витримали шторму Даніель – і 10 вересня 2023 року вода затопила місто Дерна. Щонайменше 4000 людей загинули. Це спричинило серйозну безпекову та гуманітарну кризу в країні, але свою роль відіграли зміни клімату у Лівії.

Тенденції

Подібні проблеми підкреслюють, що Лівія досі не відійшла від наслідків війни і є здебільшого хаотичною та слабо об'єднаною державою без нормального командування та контролю над безпековим апаратом. Відсунуті на 2022 рік перші вибори президента тепер відсунуті на невизначений термін.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна у фазі низької інтенсивності, підготовка до виборів.

Вплив на глобальні процеси

Є інформація, що у грудні минулого року на базі Аль-Джуфра, що її утримували "вагнерівці", знищили російський транспортник

Іл-76. Він постійно літав до сирійського міста Латакія. Відомо, що таким чином Лівія та "Вагнер" постачали зброю в інші зони конфлікту в Африці. Зокрема, в Судан.

Взято з ресурсу mil.in.ua

Прогноз

Хоча кількість сутичок явно йде на спад, проблема об'єднання розбитої та розділеної країни у єдине ціле все ще важко здійсненна. Довіри між визнаним ООН західним урядом та східним у Тобруці все ще немає. Всередині великих міст (Триполі, Бенгазі, Сірт) подекуди триває збройна боротьба за владу. З відкладеними виборами, існує реальна загроза узурпації влади лідерами, які зараз при владі. Продовження кризи мігрантів та нестабільної роботи нафтової галузі.

Війна Ефіопія

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Ефіопія, яка складається з понад 90 етносів, зіткнулася з типовим для африканських країн етнічним напруженням. Такі фактори як зростання кількості населення, безробіття, боротьба за ресурси лише посилюють цю напруженість.

Після повалення військового режиму в 1991 році було запроваджено етнічну федеральну систему управління, метою якої було вирішення історичних негараздів. Різним регіонам Ефіопії надали право на управління. Це призвело до піднесення етнонаціоналістичних рухів і послаблення національної єдності Ефіопії. Напряга у відносинах столиці зі штатом Тиграй зростає, а в листопаді 2020 року перетворилася на збройний конфлікт, гаряча фаза якого тривала до листопада 2022.

Етнос тиграї також домінує в сусідній Еритреї (понад 50% населення). Еритрея перебуває у конфлікті з владою штату і підтримує Аддис-Абебу (саме Тиграй був на вістрі еритрейсько-ефіопської війни та контролює спірні території).

За моніторинговий період триває мирний процес, конфлікт у стані врегулювання. Але сили Амхари та Еритреї продовжували нападати на тиграйців протягом місяців після підписання угоди. За даними міжнародних організацій еритрейські війська, об'єднані з урядом Ефіопії, могли «здійснювати воєнні злочини та злочини проти людяності» в Тиграї, гвалтуючи, поневолюючи та страчуючи мирних жителів протягом місяців після підписання мирної угоди.

Кількість потерпілих

Після початку збройного конфлікту зі штатом Тиграй загинуло понад 3 тисячі військовослужбовців армії Ефіопії, поранено — більше 4,5 тисяч осіб. Повстанці стверджують, нібито в полон потрапило до 8 тисяч урядових солдатів. З боку «Народного фронту визволення Тиграю» загинуло більше 6 000 осіб, поранених — до 3 000, у полоні — до 2 000.

Великі втрати серед мирного населення – за різними даними, від наслідків бойових дій загинуло від 600 до 800 тисяч цивільних.

Міжнародні організації звинувачували уряд в етнічній дискримінації. Зокрема представників тиграйського етносу утримували в окремих таборах через підозри у підтримці повстанців.

Гуманітарні наслідки

За міжнародними оцінками, понад 900 тисяч осіб стали біженцями, переважно до сусіднього Судану. Більше 2,75 млн осіб стали внутрішньо переміщеними особами.

Можлива гуманітарна катастрофа – близько 13 мільйонів населення Ефіопії залежать від продовольчої допомоги. Питання загострюється через зростання цін на продовольство внаслідок російської агресії проти України.

Особливо складне становище у десятків тисяч біженців з Еритреї, що роками проживають у таборах у Тиграї.

Тенденції

Спершу уряд прем'єр-міністра Абія Ахмеда Алі продемонстрував успіх у веденні війни, зупинивши атаки повстанців і перенісши бойові дії на сторону штату Тиграй. Однак згодом конфлікт зайшов у тривалу паритетну фазу, що спонукало до переговорів.

Переговори між сторонами

З листопада 2022 тривають переговори між урядом та «Народним фронтом визволення Тиграю» щодо врегулювання конфлікту за посередництвом інших африканських та західних держав. Ці переговори почались у Преторії, а згодом продовжились у Найробі. Підписана угода передбачає з боку повстанців визнання центрального уряду, натомість центральний уряд, відповідно до угоди, гарантує автономію при владі «Народного фронту Тиграю». Головне завдання угоди — стабільне припинення вогню та уникнення допомоги зовнішніх сил (очевидно, йшлося насамперед про еритрейські війська).

У середині березня 2023 року центральний комітет «Народного фронту Тиграю» проголосував за призначення Гетачью Реда на посаду голови Тимчасової регіональної адміністрації Тиграю. 23 березня прем'єр-міністр Абій Ахмед підтвердив це рішення.

Вплив на глобальні процеси

Зацікавленість у розв'язанні конфлікту демонструють зовнішні гравці, насамперед росія та США. Особливого значення регіон набуває як частина узбережжя Баб-ель-Мандебської протоки, Червоного моря та Суецького каналу, через які відбуваються ключові вантажоперевезення, зокрема нафтопродуктів.

У попередні роки санкції з боку США за порушення прав людини та більш лояльна політика посилювали загрозу дрейфування Ефіопії в бік росії та Китаю. Водночас Ефіопія достатньо залежна від поставок українського зерна, й активно виступала за нормалізацію шляхів постачання. Зокрема з листопада до Ефіопії постачається зерно в рамках програми Grain from Ukraine. Мирний процес створив умови для відновлення контактів із Заходом. Про це свідчить, зокрема, краще ставлення до України (під час візиту російського міністра Лаврова до Ефіопії з ним спілкувався представник МЗС відповідного рангу, тоді як українського голову МЗС зустрів Абій Алі Ахмед).

Водночас в кінці 2023 року загострюються відносини з проросійською Еритреєю. Глава армії Ефіопії попросив офіційних осіб у сусідній

Еритреї вивести всі свої війська з території Ефіопії, за словами двох осіб, знайомих із ситуацією.

У листопаді 2023 року Берхану Джула, начальник штабу ефіопської армії, надіслав підписаного листа своєму колезі в Еритреї з вимогою вивести всі свої війська з території Ефіопії. Запит Ефіопії збігся з заявою США в неділю про введення «широкомасштабних» економічних санкцій, спрямованих на те, щоб підштовхнути Еритрею до припинення насильства в Тиграї. За окремими джерелами, в ефіопському генералітеті розглядають можливість інтервенції (це потрібно також для відновлення ефіопської економіки через дешевший доступ до еритрейських морських портів).

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна, внутрішньополітична криза з періодичними сутичками та зростанням міжетнічної напруги, дипломатичний конфлікт. У фазі врегулювання.

Прогноз

З огляду на прогрес мирних переговорів у Ефіопії можна очікувати стабілізації на найближчі роки. Однак невирішеність його причин та залученість зовнішніх сил (Еритреї, Судану, в перспективі — російських впливів) вимагає більшої уваги міжнародної спільноти.

М'янма

Війна

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Протягом 2023 року влада М'янми (Державна адміністративна рада) та різні етнічні повстанські угруповання сконцентрувалися на веденні бойових дій на сході та південному сході країни: авіаудари ЗС М'янми по позиціях Армії незалежності Качина, операції 1027 (розпочалася 27 жовтня) та 1107 (розпочалася 7 листопада) на чолі з Союзом трьох братств, військових формувань етносу кая тощо. Масштабні бойові дії розпочалися наприкінці жовтня 2023 року.

Кількість потерпілих

- 363 вбитих цивільних та 277 поранених
- 372 вбитих м'янманських військовослужбовців та 1 вбитий м'янманський поліцейський
- 688 м'янманських військовослужбовців потрапили до полону
- 4 вбитих повстанців
- 1 вбитий цивільний китаєць та декілька поранених (на території Китаю після обстрілів з боку Збройних Сил М'янми)
- 335 тис. внутрішньо переміщених осіб.

Тенденції

Під час операцій 1027 та 1107 різні етнічні військові угруповання змогли встановити контроль над частиною м'янмсько-китайського та м'янмсько-індійського кордону, а також захопити низку військових баз та міст: Калін (регіон Сікайн), Ріходар (штат Чін), Поутамью (штат Ракхайн) тощо. Представники військової хунти вже публічно визнають можливість розколу держави. Загалом за умови збереження здобутих територій та позицій різними повстанськими угрупованнями, Збройні Сили М'янми можуть зіткнутися з масовим дезертирством та задачею особового складу в полон. Таке вже траплялося в боях з бойовиками у прикордонні з Індією. Однак варто зважено ставитися і до спроможності повстанців довго вести наступальні дії.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна

Переговори між сторонами

3 листопада Китай закликав сторони до негайного перемир'я, оскільки бойовики Союзу трьох братств захопили застави Збройних Сил М'янми на кордоні з Китаєм. 6 листопада Китай вимагає від чинної військової хунти М'янми співпраці щодо забезпечення безпеки китайських громадян. До цього Збройні Сили М'янми обстріляли територію Китаю.

11 грудня Державна адміністративна рада М'янми розпочала переговори з Союзом трьох братств за сприяння Китаю. 16 грудня, незважаючи на перемир'я, бойовики захопили м. Намсан (штат Шан).

Вплив на глобальні процеси

По-перше, М'янма стала експортером біженців у сусідні держави – Індію, Таїланд, Бангладеш, Китай. По-друге, в ООН заявили, що виробництво опіуму в М'янмі вже перевищило обсяги Афганістану. Відповідно, частка Золотого трикутника (гірські райони М'янми, Лаосу і Таїланду, де підпільно виготовляється опіум) у світовому наркотрафіку зростає, що спричиняє закономірні війни за переділ сфер впливу у цій галузі.

По-третє, існує загроза перенесення війни у прикордоння Китаю, Індії і Таїланду. Останній ще з 2004 року воює проти сепаратистів на півдні країни, а також проти місцевих наркокартелів. Враховуючи суто етнічний характер конфлікту, а також етнічну строкатість Південно-Східної Азії, неконтрольований обіг зброї та грошей, отриманих за збут наркотиків, може призвести до активізації сепаратистів у сусідніх із М'янмою країнах.

Наразі ситуація в М'янмі є динамічною, оскільки різні етнічні повстанські угруповання ведуть активні наступальні дії, а Збройні Сили М'янми зазнають поразок. Очевидно, що опозиція військовій хунті не зможе досить довго тримати наступальний порив. Однак у разі продовження масової здачі в полон та дезертирства військова хунта може втратити владу. Водночас у ситуацію можуть втрутитися Китай та Індія, які зацікавлені у буферах безпеки на своїх кордонах із М'янмою. Також не варто забувати про строкатість опозиції до військової хунти. Наприклад, той же поділ сфер контролю за вирощуванням опіуму у штаті Шан може призвести до сутичок всередині опозиції. До того ж, деякі повстанські угруповання наразі є номінальними та ситуативними союзниками.

Війна

Центрально-африканська Республіка

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Війна в країні триває з перервами з 2012 року. Головне протистояння йде між мусульманською Північчю (Альянс повстанців Селека) та християнським Півднем, що зберігає контроль за столицею Бангі і підтримує центральний уряд. Загострюються протистояння релігійних громад, зафіксовані факти геноциду. Присутність миротворців ООН, насамперед французів (у зоні впливу яких перебувала ЦАР), малоефективна.

За моніторинговий період помітна активність російських найманців з ПВК "Вагнер", що підтримують центральний уряд. Вони є основною охороною президента Фостена-Аршанжа Таудери.

За моніторинговий період продовжуються регулярні сутички з повстанцями. Під час регулярних сутичок постійно гинуть як урядові солдати, так і російські найманці. З головних інцидентів вкажемо такі. На початку січня 2023 року під час зіткнень у районі Гунді загинули двоє росіян і четверо військових, ще десятеро отримали поранення. Під час спроби затримати пораненого російського бійця було поранено повстанського генерала. У кінці січня урядові сили взяли під свій контроль Гунду, Горділ і Ндах після зіткнень із повстанцями. Загинули десятки людей, зокрема семеро російських найманців.

У лютому після відходу з міста Горділу урядові війська бомбардували місто гелікоптерами, змусивши більшість цивільного населення та повстанців залишити місто.

13 березня троє громадян Китаю були викрадені озброєними людьми біля Абби в префектурі Нана-Мамбере. Зрештою їх звільнили на початку

квітня. 19 березня озброєні люди напали на шахти Чімболо поблизу Бамбарі, убивши дев'ятьох громадян Китаю. Повстанці свою відповідальність заперечували.

30 березня повстанці атакували російську базу в Ніємі, загинули двоє росіян.

На початку квітня 2023 в префектурі Охам Пенде зафіксоване зіткнення вагнерівців із бійцями Коаліції патріотів за зміни.

23 квітня група самооборони Азанде відбила атаку південносуданської міліції з території сусідньої держави в районі Бамбуті.

14 травня сили Чаду почали операцію проти чадських повстанців на північ від Пауа в Центральноафриканській Республіці, нібито знищивши дві бази, убивши 12 і заарештувавши 30 повстанців.

У травні солдати Демократичної Республіки Конго перетнули кордон, атакуючи базу Антибалаки поблизу Куанго. Кілька людей було вбито.

20 червня ополченці Азанде знову розпочали атаку на місто Мбокї, напад було відбито. За повідомленнями, з обох сторін були вбиті щонайменше 40 бійців та четверо цивільних.

10 липня руандійські миротворці провели операцію проти повстанців поблизу міста Сам Уанджа.

10 вересня троє російських найманців були вбиті під час зіткнення з повстанцями 3R поблизу Нгуя-Буар.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Громадянська війна у фазі низької інтенсивності.

Переговори між сторонами

Тривають переговори про припинення вогню, які всіляко підтримує росія (вона налагодила відносини зі столичною владою – аж до фінансування та присутності охорони – російських найманців). Бажання переговорів стимулюється вимогами зовнішніх донорів, які зменшили фінансову допомогу країні.

Вплив на глобальні процеси

росія намагається посилити вплив в окремих державах Африки, демонструє іншим диктаторським режимам можливості співпраці. Російські інструктори навчають урядову армію, активно поставляють зброю та бронетехніку. З ЦАР вивозять дорогоцінні метали та інші легкодоступні ресурси, переважно через камерунський порт Дуалу. Зокрема йдеться про фірму International Global Logistic (IGL), засновану центральноафриканцем Ануром Маджидо, що ймовірно працює в контакті

з Романом і Віталієм Перфілевими в ЦАР. Також цим шляхом до ЦАР завозять дешевий нігерійський алкоголь. Відповідно посилену активність щодо боротьби з опозиційними групами в ЦАР російські найманці проводять саме вздовж автотраси з Дуали до Бангі.

Після програшу бунту Прігожина починається переформатування російської присутності, однак ЦАР залишається головною базою москви в регіоні. Є дані про зберігання дорогоцінностей та валютних запасів російської еліти в країні. Також вагнерівці вербують місцевих жителів для війни в Україні.

Кількість потерпілих

Загалом за час конфлікту загинуло понад 7 тисяч комбатантів та десятки тисяч цивільних (точні дані невідомі).

Гуманітарні наслідки

Понад 300 тисяч біженців до сусідніх країн, понад 700 тисяч внутрішніх переселенців.

Прогноз

На 2023 рік уряд контролює більше території, ніж будь-коли з початку війни в 2012 році.

Посилення російської активності в регіоні досягло максимуму, через що росія дедалі частіше стикається з опором інших гравців, зокрема Франції та Туреччини. Однак на сьогодні опоненти рф змушені реагувати в нових точках, зокрема Нігері та Малі. Тому вплив рф у ЦАР залишатиметься потужним. Водночас помітне дедалі більше втягнення сусідніх держав, що реагують на напади озброєних груп у прикордонні. За останній рік зафіксовані операції військ ДР Конго, Руанди, міліції (ополчення) з прикордонних районів Південного Судану.

Прикордонне зіткнення

Індія – Пакистан

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

24 червня 2023 року індійські військовослужбовці на лінії контролю з Пакистаном відкрили вогонь по кашмірських чабанах поблизу селища Татринот (адміністративна територія Азад Джамму, Кашмір, Пакистан). Інцидент став першим порушенням перемир'я 2021 року.

Кількість потерпілих

Двоє вбитих цивільних та один поранений.

Вплив на глобальні процеси

Сам по собі цей інцидент не має глобального впливу. Однак визначальним є конфлікт між Індією та Пакистаном за територію колишнього князівства Джамму і Кашмір, який триває з 1947 року. Відсутність компромісу між Нью-Делі та Ісламабадом навіть щодо питання переговорів сприяє збереженню напруги в регіоні. Цьогорічний інцидент, як і низка попередніх, підштовхує Пакистан до тіснішої взаємодії з Китаєм, який також має територіальні суперечки з Індією в регіоні (Аксаї Чін та долина Шаксгама) і Туреччиною (військові зв'язки). Водночас Індія з низки питань співпрацює з росією, зокрема, місто Нью-Делі стало основним споживачем російської продукції після втрати Москвою європейського нафтового ринку.

Тенденції

Зважаючи на те, що ні Нью-Делі, ні Ісламабад досі не напрацювали спільного переговорного поля, навряд варто очікувати проривів у розв'язанні питання Джамму і Кашміра. Тому подібні прикордонні сутички періодично відбуватимуться й надалі, залежно від політичних обставин або випадковостей.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Прикордонний інцидент.

Переговори між сторонами

Пряких переговорів у рамках цього інциденту сторони не проводили. Однак сторони неодноразово заявляли про свою позицію щодо цього питання. 1 серпня 2023 року тодішній прем'єр-міністр Пакистану Шахбаз Шариф заявив про готовність до переговорів з Індією. З серпня у США публічно підтримали таку заяву, висловившись на користь нормалізації стосунків між Нью-Делі та Ісламабадом. Водночас Індія наголосила, що для цього потрібне середовище, вільне від терору.

6 грудня парламент Індії прийняв два закони щодо союзної території, спірної з Пакистаном (Джамму і Кашмір), що спричинило обурення в Пакистані.

Прогноз

Враховуючи те, що Пакистан та Індія поступово входять у кампанію парламентських виборів лютого та квітня-травня 2024 року відповідно, не варто очікувати зрушень у питанні переговорів щодо Джамму і Кашміра. Водночас слід зважати на те, що ймовірність повторення подібних інцидентів може зрости. Однак беручи до уваги фактор російсько-української війни, а також присутність Китаю в регіоні (Аксаї Чін та долина Шаксгама) та наявність ядерної зброї в обох державах, навряд варто очікувати стрімкої активізації та масштабізації конфлікту.

Д Р К О Н Г О

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Після шестимісячного затишшя в регіоні Північного Ківу, у жовтні поновилися бої між збройними силами ДР Конго та Рухом 23 березня (М23). Припинення вогню, якому сприяли поточні регіональні ініціативи під егідою Східноафриканського співтовариства (ЕАС) і Міжнародної конференції регіону Великих озер (ICGLR), відомі як Найробійський і Луандський процеси відповідно, було порушено, а М23 відновив контроль над кількома територіями в регіоні. Регіональні сили ЕАС (ЕАСРФ), розгорнуті в східній частині ДРК в рамках регіональних ініціатив, також потрапили під вогонь під час останнього раунду боїв. У жовтні угандійський конвой був обстрі-

ляний, поранено двох солдатів, а кенійський солдат був убитий під час іншої атаки. М23 звинувачує бурундійські сили в підтримці збройних груп і повстанців. Бурунді заперечує звинувачення, а заява ЕАС спростувала претензії проти бурундійського контингенту ЕАСРФ.

Останній раунд боїв наближається до Саке, міста за 20 кілометрів від Гоми, столиці регіону, що викликає побоювання, що місто може потрапити в руки сил М23. З листопада MONUSCO та FARDC розпочали спільну операцію під кодовою назвою Springbok, спрямовану на захист Гоми. Найважча ситуація склалася на сході країни, де понад 120 збройних угруповань виборюють владу, ресурси та за-

хист своїх громад.

Наприкінці грудня Фелікса Тшісекеді було переобрано президентом ДР Конго на другий термін попри заяви опозиції, яка назвала голосування «фарсом».

У країні спалахнули сутички між прихильниками опозиції та поліцейськими. Був застосований сльозогінний газ, коли протестувальники, які кидали каміння та забарикадувалися в штабі опозиції, вступили в зіткнення з правоохоронцями.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт.

Прогноз

СТАТУС КОНФЛІКТУ НАДАЛІ ЛИШАЄТЬСЯ НЕЗМІННИМ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЄТЬСЯ ВИСОКИМ РІВНЕМ НАСИЛЬСТВА, ЖОРСТОКИМИ НАПАДАМИ ТА БОЙОВИМИ ДІЯМИ ПОВСТАНСЬКИХ УГРУПОВАНЬ У ДЕМОКРАТИЧНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КОНГО, ПЕРЕВАЖНО В ПРОВІНЦІЯХ ПІВНІЧНЕ КІВУ ТА ІТУРІ. ВОЧЕВИДЬ І В НАЙБЛИЖЧОМУ МАЙБУТНЬОМУ УРЯД НЕ ЗМОЖЕ ОБІЙТИСЯ БЕЗ ДОПОМОГИ АРМІЇ ООН. І БЕЗ ТОГО БЕЗНАДІЙНА СИТУАЦІЯ ПОСИЛЮЄТЬСЯ ДОДАТКОВОЮ ЗАГРОЗОЮ ЕТНІЧНОГО НАСИЛЬСТВА.

Кількість потерпілих

Загиною до кількох сотень урядових солдатів та повстанців, сотні цивільних.

Гуманітарні наслідки

Відсутність безпеки загострила гуманітарну кризу. Зокрема станом на 2023 р. по всій ДР Конго нараховується понад 6,3 млн внутрішньо переміщених осіб.

Відновлення бойових дій між бійцями М23 і збройними силами Конго змусило понад 500 тис. людей покинути свої домівки з жовтня. Спалахи холери та кору, а також поширення насильства ще більше ускладнюють жахливу гуманітарну ситуацію.

Вплив на глобальні процеси

Відновлення бойових дій посилює напруженість між ДРК і Руандою. Ризик прямого зіткнення між ДРК і Руандою, які продовжують звинувачувати одна одну в підтримці М23, з одного боку, та Демократичних сил звільнення Руанди, з іншого — залишаються реальними. Нарощування військової сили в обох країнах, відсутність прямого діалогу на високому рівні та збереження мови ненависті є тривожними ознаками і можуть призвести до широкомасштабного конфлікту. Також загрозою залишається вплив росії, найманці якої помічені на сході ДР Конго.

Тенденції

Зусилля міжнародної спільноти зосереджені на боротьбі з незаконним видобутком корисних копалин з регіонів, охоплених бойовими діями. Однак слідчі з ООН кажуть, що повстанські групи та злочинні елементи в армії ДР Конго контрабандним шляхом постачають корисні копалини за кордон, в обхід урядових заборон на експорт металів, зокрема в напрямку сусідньої Руанди.

Афганістан

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

30 серпня 2021 р. вважається датою завершення масштабної війни в Афганістані. Вона почалася 7 жовтня 2001 р., коли США, за підтримки союзників у НАТО, здійснили інтервенцію в Афганістан та знищили режим ісламістського руху «Талібан». Однак останні продовжили партизанську боротьбу, завдяки чому зуміли повернути владу після двадцяти років війни. Нині під назвою Ісламський Емірат Афганістан країна перебуває в частковій міжнародній ізоляції, намагаючись отримати світове визнання.

З того часу бойові дії набули характеру сутичок між військами нового уряду і республіканським Національним фронтом опору. За моніторинговий період в Афганістані відбувалися зіткнення у провінції Панджшер. Панджшерський конфлікт почався одразу після захоплення талібами Кабула в серпні 2021 р., однак відтоді активність руху опору звелася до діяльності партизанських груп на північному сході. Нині Національний фронт не має контролю над територіями, але здійснює партизанські атаки.

Після перемоги Талібану в Афганістані активізувалася Іс-

ламська Держава (угруповання Хорасан). Протягом 2023 р. відбулася низка терактів, зокрема в аеропорті Кабула і в приміщенні Міністерства закордонних справ Афганістану. Під час останнього загинуло 5 осіб, понад 40 зазнали поранень. Подібні теракти відбуваються по кілька разів щомісяця в різних містах країни.

У боротьбі проти Ісламської Держави таліби нерідко діють спільно зі США.

Кількість потерпілих

Панджшерський конфлікт забрав життя понад 950 військових нового уряду, понад 1500 зазнали поранень. Точних даних про втрати повстанців немає, однак вони були важкими: ймовірно, кілька тисяч убитих.

Внаслідок терактів Ісламської Держави загинули десятки цивільних, сотні зазнали поранень.

Вплив на глобальні процеси

Афганістан перебуває у безпосередній сфері інтересів Китаю, позаяк країна розташована в зоні китайського інвестиційного проєкту «Belt and Road Initiative». Пекін уже став одним із найбільших кредиторів нового уряду в обмін на користування торговельною інфраструктурою.

Незважаючи на негативні очікування, таліби не створюють сприятливих умов для просування російських інтересів у регіоні. Кабул шукає порозуміння зі США як з гарантом свого визнання, щоб отримати доступ до зовнішніх ринків.

Також Афганістан є чинником, що заважає просуванню інтересів Ірану на схід. Офіційний Тегеран повторює тезу про те, що не збирається визнавати уряд талібів. На кордоні між країнами протягом року відбувалися збройні сутички.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт високої інтенсивності з численними жертвами.

Переговори

між сторонами

Незважаючи на намагання з боку талібів домовитися про припинення вогню, рух опору продовжує свою діяльність, хоч і в незначних масштабах. Деякі сили у США закликають до підтримки повстанців, але ті не отримують значної підтримки з-за кордону.

Тенденції

Нині основні зусилля нової влади Афганістану спрямовані на міжнародне визнання. Наразі цей процес відбувається не так швидко, як того хотілося б кабульській владі. В Афганістані триває важка економічна криза, більшість населення перебуває за межею бідності. Серед головних причин цього – відірваність країни від системи міжнародної торгівлі.

Втім, визнання є питанням часу. Повернення Афганістану в міжнародну спільноту має позитивно позначитися на перспективах уникнення збройних конфліктів у майбутньому.

Прогноз

Міжнародне визнання талібів протягом кількох років.
Регулярні криваві теракти відбуватимуться і в 2024 р.

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Малі знаходиться в регіоні Сахеля, який потерпає від терористичних атак з боку джихадистів. Політична напруга в Малі посилилася з 2020 року, коли після кількох місяців протестів у країні 18 серпня стався військовий переворот. Президента Ібрагіма Бубакара Кейта було усунуто з поста, а влада перейшла до військової хунти. 21 вересня 2020 року було призначено тимчасового президента — Ба Ндау, а також віцепрезидента, лідера військової хунти — Ассімі Гойта. Перехідний період у країні мав тривати 18 місяців, після чого мали б відбутися вибори.

Проте через 9 місяців у країні знову відбулася силова зміна влади. Увечері 24 травня 2021 року в Малі трапився військовий переворот, тимчасового президента країни Ба Ндау, уряд та прем'єра країни було взято під варту. 26 травня політична верхівка країни підписала документи про відмову від влади, уряд було розпущено, а президентом країни став лідер минулорічного перевороту полковник Ассімі Гоїта. Причина перевороту лежить у політичній площині: було усунуто від влади кількох ключових осіб, задіяних у минулорічному перевороті.

Після перевороту, хунта обіцяла провести вибори у 2022 року. Проте у лютому 2022 року було прийнято закон, який дозволяє залишатися військовим при владі до п'яти років.

Водночас плановані вибори відклали, що викликало значну критику з боку міжнародного співтовариства.

У країні зберігається високий рівень терористичної загрози з постійними інцидентами та

Малі

цивільними жертвами. Збільшується географія атак джихадистів: спочатку вони відбувалися лише на півночі країни, а з 2022 року — в центральній частині і поблизу столиці.

Після подій 2020 року Малі тяжіє до росії: в країні перестали діяти французькі та європейські контингенти, припинила діяльність місія ООН. З 2022 року в Малі діють найманці ПВК "Вагнер".

Опис за моніторинговий період

У 2023 році у Малі тривають два протистояння: хунта-джихадисти та хунта-туареги.

Протистояння хунти та джихадистів розширилося на нові території на півночі Малі, була здійснена серія широкомасштабних атак на військові позиції, блокада міст та основних транспортних шляхів. Терористичні атаки відбуваються постійно. На 38% зросло насильство, спрямоване проти цивільних жителів (дані за січень-липень 2023 року від ACLED). Основні виконавці: JNIM (Jama'a Nusrat ul-Islam wa al-Muslimin) (понад 180 подій, 33%), війська Малі та/або група Вагнера (майже 160 подій, 29%) та ІД Сахель (майже 90 подій, 15%).

З серпня тривають бої між армією Малі та туарегами (офіційна назва альянсу — Coordination of Azawad Movements (CMA)). Намагання туарегів створити свою державу тривають орієнтовно з 60-х рр. Останнє їхнє найбільше повстання, яке відбулося у 2012 році і протривало до 2015 року, завершилося підписанням угоди та гарантуванням самоврядування для регіону Азавад. Тодішню угоду туареги підписували з легітимною владою Малі.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Внутрішній конфлікт,
терористичні акти.

Переговори між сторонами

18 червня 2023 року в Малі відбувся конституційний референдум. Нова конституція була схвалена 97% поданих голосів, при явці 38% зареєстрованих виборців. У новій конституції повноваження президента та збройних сил значно розширені. Зокрема, президент може втручатися в політику уряду та має право розпустити парламент. У вересні 2023 року, після зриву перемир'я з повстанцями-туарегами, малійська хунта відклала вибори на невизначений термін через «технічні причини».

Після двох переворотів угода залишалася в силі, доки в країні діяла MINUSMA — стабілізаційна місія ООН. 30 червня 2023 року хунта Малі звернулася до MINUSMA з вимогою покинути країну до кінця року через бездієвість. Це і стало спусковим гачком для загострення ситуації з туарегами — вони звинувачують владу Малі та вагнерівців у порушенні угоди про припинення вогню 2015 року, зокрема в прагненні армії взяти під контроль бази на півночі Малі, які раніше були зайняті MINUSMA.

У вересні туареги взяли під контроль місто Боурем. На початку листопада малійська армія почала наземний наступ, у якому брали участь найманці ПВК "Вагнер". 14 листопада малійська армія оголосила про завоювання стратегічного міста Кідаль на північному сході країни (це місто роками контролювали сепаратисти-туареги). Були звинувачення у звірствах, скоєних проти мирного населення під час наступу армії Малі та російських найманців. Однак ці звірства неодноразово заперечувалися владою. У грудні туареги оголосили про блокаду доріг на півночі Малі, щоб зупинити просування армії.

Кількість потерпілих

Понад 844 людей загинули від рук терористів за першу половину 2023 року.

Вплив на глобальні процеси

Малі остаточно розірвала співпрацю зі США, Францією та ООН і покладається на росію та найманців ПВК "Вагнер" у вирішенні безпекових проблем. Окім посилення впливу росії в Сахелі, розширення каналів для пропаганди та робота російських найманців у Малі впливають і безпосередньо на російсько-українську війну.

За даними дослідження The Blood Gold Report, понад 2,5 млрд доларів на торгівлі африканським золотом заробив Кремль від початку повномасштабного вторгнення. Ця цифра стосується трьох країн — Малі, ЦАР, Судан. Місячна оплата за послуги вагнерівців у Малі — 10,8 млн доларів (за 1000 найманців). У Малі є чимало іноземних компаній, які задіяні у гірничій галузі, вони сплачують податки в казну Малі, з яких потім хунта платить вагнерівцям.

Прогноз

Нестабільність у Малі продовжуватиметься в обох конфліктах. Найманці ПВК „Вагнер“ не діють ефективно щодо терористичних атак, а після виведення французьких військ активність терористів інтенсифікувалася. Нарощення їхньої активності в Малі, розширення території атак може призвести і до поширення терористичної активності і на інші країни регіону, а також погіршення ситуації в Буркіна-Фасо та Нігері, які мають ті ж загрози.

Буркіна-Фасо

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

З початку 2022 при владі військова хунта на чолі з Ібрагімом Траоре, що спирається на допомогу РФ. Разом із Малі вони добились поступового виходу французьких контингентів із країни. Однак ситуація не стабілізувалась, у провінціях активно діють ісламістські угруповання.

За моніторинговий період джихадистами були вбиті 44 цивільних з 6 по 7 квітня в провінції Сено.

15 квітня повстанці напали на військовий загін у департаменті Уахігуя. Влада повідомила, що було вбито 6 солдатів і 34 ополченців з добровольчого формування "Захист батьківщини" (VDP), але інші джерела припустили, що кількість загиблих може досягати 75 осіб.

20 квітня, можливо, у відповідь на атаку в Аоремі, урядові війська та ополченці вчинили бійню в Кармі, де з 400 осіб населення більшістю є моссі. Солдати масово збирали мирних жителів і страчували їх у власних будинках. У той час як офіційні особи заявили, що було вбито щонайменше шістьдесят осіб, свідки стверджували, що кількість загиблих становила близько 200.

5 вересня десятки людей загинули під час сутичок у провінції Ятенга.

5 листопада невідома група вчинила різанину в селі Заонго. Повідомлялося, що загинули щонайменше 70 осіб, переважно діти та люди похилого віку.

26 листопада близько 3000 джихадистів розпочали великий напад на Джібо, внаслідок чого загинули щонайменше 40 цивільних та нібито 400 джихадистів.

Кількість потерпілих

Загалом за останні роки загинуло понад 2 тис. осіб, більше 1,5 млн стали біженцями.

Вплив на глобальні процеси

Париж завершив антитерористичну операцію «Бархан», яку проводили в зоні «трьох кордонів», Буркіна-Фасо, Нігеру та Малі. Замість Франції в регіоні укріплюється РФ. З початку 2022 року країна поступово сповзає в орбіту російського впливу. За заявами президента Гани, Буркіна-Фасо запросила в країну «вагнерівців», з якими розраховується доступом до золотих шахт.

13 жовтня 2023 року «Росатом» і Буркіна-Фасо підписали меморандум про взаєморозуміння щодо будівництва АЕС.

У вересні Буркіна-Фасо та Малі (де теж проросійська хунта при владі) уклали військовий союз. Також Москва заявляє про плани формування військового «Африканського корпусу» для дій на континенті.

Прогноз

Буркіна-Фасо стала ще однією слабкою ланкою серед держав Сахеля, де активно укріплюються ісламістські угруповання. На цьому фоні в військовому уряді помітні сильні впливи Москви. Російська орієнтація Ібрагіма Траоре дозволить Росії ще більше посилити свій вплив у регіоні, насамперед через військову кооперацію.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Терористична активність.

Сомалі

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Визнаний світом уряд продовжує контролювати столицю та обмежені території. Місцеві групи конфліктують між собою, зокрема в лютому 2023 розгорівся конфлікт між Сомалілендом (що контролює північ країни) та Адміністрацією Хатумо навколо міста Лас Анод. Сили Хатумо захопили майже всі військові бази та міста в регіоні Сол, але бої досі тривають.

Досить значна активність джихадистів, зокрема з угруповання «Аш-Шабаб».

Сомалійська армія почала завдавати ударів по базах «Аш-Шабаб» у штаті Галмудуг, у співпраці з місцевими бойовиками клану Гедір. У січні захоплено міста Харардер і Галкад. До операції долучилися США, завдавши ударів із безпілотників.

У березні повідомлялося, що «Аш-Шабаб» втратив одну третину своєї території в Сомалі після того, як уряд розпочав великий військовий наступ у серпні 2022 року. 26 травня угруповання «Аш-Шабаб» здійснило атаку смертників на військову базу миротворців Бууло-Марір, використовуючи саморобні вибухові пристрої на автомобілях і терористів-смертників. Угандійські війська виявили тіла 54 угандійських солдатів, які загинули під час нападу. 17 вересня понад 200 бійців Ефіопських національних сил оборони були вбиті/захоплені бойовиками «Аш-Шабаб» у районі Бакул.

Вплив на глобальні процеси

З 2022 року триває миротворча місія – Перехідна місія Африканського Союзу в Сомалі. Однак Африканський Союз планує вивести більшість військ до кінця 2024 року, що вносить додаткові ризики.

Рада Безпеки ООН 1 грудня одноголосно скасувала заборону на постачання зброї до Сомалі через понад 30 років після запровадження першого ембарго. «За» проголосували 14 країн, одна утрималася. Водночас Рада Безпеки продовжила режим санкцій та заборону постачання зброї для «Аш-Шабаб».

Укріплення центрального уряду може посилити вплив його зовнішнього патрона – Кенії, особливо на фоні недружньої політики Ефіопії. У січні 2024 року Ефіопія підписала угоду з владою невизнаного регіону Сомаліленду Мусою Біхі Абді, яка дозволяє Аддіс-Абебі отримати вільний доступ до моря в Аденській затоці, фактично визнавши суверенітет регіону, який більшість світу вважає частиною Сомалі.

Союзництво Кенії зі США свідчить про посилення присутності Вашингтона. Водночас офіційно визнаний уряд Сомалі послідовно підтримує позицію Заходу та українську позицію у війні з РФ.

Кількість потерпілих

Загинуло кількост осіб, сотні поранених.

Прогноз

Населення Сомалі стомлюється від діяльності ісламістських угруповань, однак урядові бракує ресурсів для швидкого відновлення контролю над територією. Цей процес триватиме повільно, зокрема, якщо міжнародно визнаному уряду Сомалі надаватимуть зовнішню допомогу.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт, теракти.

Нігерія

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

У районі озера Чад, у прикордонні Камеруну, Нігеру, Чаду та Нігерії продовжується активна діяльність ісламістів із «Боко Харам». Водночас останні вступають у конфлікти з конкурентами – ісламістською групою «Ісламська держава провінції Західної Африки» (ISWAP). На фоні зростання кількості нападів на християнські церкви це посилює недовіру до влади та підриває перспективи стабільності в Нігерії. Водночас варто очікувати зростання напруги в регіоні Сахеля, що формуватиме чергові хвили біженців. Також активізується діяльність повстанських рухів у Дельті Нігеру (сепаратистів «Біафри»), йоруба на південному заході, різноманітних напівбандитських угруповань. Продовжуються конфлікти на півночі між осілими землеробами та скотарями-фулані за доступ до пасовищ та водних ресурсів.

За моніторинговий період продовжувались напади на півночі країни.

7 січня 35 бійців ISWAP загинули в бою з «Боко Харам» у районі озера Чад. 28 січня 32 члени «Боко Харам», включно з командиром,

були вбиті нігерійськими солдатами в Кондузі.

4 лютого 41 людина була вбита після зіткнень бандитів із міліцією в штаті Кацина. 15 квітня бандити напали на село Рунджі в штаті Кадуна, убивши 33 людини та спаливши понад 40 хат.

10 березня щонайменше 25 рибалок були вбиті «Боко Харам» у штаті Борно.

4 квітня вісімнадцять бійців «Боко Харам» були вбиті нігерійською армією в лісі Самбіса.

5 червня 36 людей було вбито після нападу бандитів на шість сіл на півночі країни. 10 червня щонайменше 120 бандитів на мотоциклах убили 55 людей і викрали десятки з двох сіл штату Нігер.

27 червня члени «Боко Харам» убили одного зі своїх лідерів, Абу Хассана, після того, як він нібито намагався сформувати окрему фракцію. 17 серпня внаслідок внутрішнього зіткнення на етнічній основі між членами «Боко Харам» у штаті Борно загинуло щонайменше 82 терористи.

25 липня бандити вбили 34 людини у штаті Замфара. 13 серпня бандити влаштували засідку

нігерійським силам безпеки, убивши 23 солдатів і трьох цивільних. Гелікоптер, який рятував людей з місця події, також розбився через обстріли.

15 серпня 13 військовослужбовців загинули після сутички в штаті Нігер, вбито 50 бандитів.

21 серпня «Боко Харам» викрали 49 жінок у селі Шуваей Кавуей. Їх згодом було звільнено за державний викуп.

24 серпня щонайменше 41 ісламіст був убитий у зіткненні між ISWAP і «Боко Харам» в районі озера Чад. Ці зіткнення повторились у листопаді.

30-31 жовтня Бойовики «Боко Харам» вторглися в село Гурукая в штаті Йобе, вбивши 37 цивільних.

2 грудня військові Нігерії оголосили, що за останні сім днів вони вбили 180 терористів і заарештували 204.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт, теракти.

Тенденції

За оцінками, 24,9 млн нігерійців стикаються з кризою або посиленням голоду, у тому числі 1,1 млн у стані надзвичайної ситуації. У країні сильно нерегулярно йдуть дощі. Це призвело до зменшення посівів пшениці на півночі країни. Нігерія намагається вийти на самозабезпечення: уряд у 2023 році запустив програми надання кредитів фермерам і збільшення внутрішнього виробництва зерна. Але екстремальна погода та насильство з боку як банд, так і фермерів і скотарів, які сперечаються за доступ до полів, перешкоджають цим зусиллям. Це залишило Нігерію не в змозі виробити достатньо пшениці, щоб подолати розрив у постачанні понад 5 мільйонів метричних тонн.

Проблеми наклались на провал експерименту з переходу до безготівкової економіки. У 2021 запущено електронну валюту (eNaira). Попри прогресивні цілі, проєкт піддався активній критиці політичних опонентів. За статистикою до 40 % нігерійців не мали банківських рахунків, виник дефіцит готівки. Ціни на товари та послуги різко зросли в міських центрах між груднем 2022 року, коли політика розпочалася, і

часом національних виборів у березні 2023 року. У березні 2023 на президентських виборах до влади прийшов інший президент – Бола Тінубу, з більш критичним ставленням до безготівкового переходу.

Ці події, на фоні економічної стагнації, зменшують довіру до влади. Це одна з причин неготовності Нігерії швидко брати участь в інтервенції до сусіднього Нігеру після проросійського перевороту. Однак частота зіткнень на північних кордонах наростає.

Гуманітарні наслідки

За весь час конфлікту понад 2 мільйони людей покинули свої домівки.

У провінції Борно залишається напружена ситуація, що не дозволяє біженцям повернутися до домівок.

Кількість потерпілих

За час кризи з «Боко Харам» було вбито до 30 000 і понад 22 000 вважаються зниклими безвісти. За моніторинговий період загинуло принаймні кілька сотень осіб.

Прогноз

ОСЛАБЛЕННЯ НІГЕРІЇ – ДРУГОЇ ЗА ОБСЯГОМ ЕКОНОМІКИ СУБСАХАРСЬКОЇ АФРИКИ. ПРЕЗИДЕНТА МУХАМАДА БУХАРІ ЗВИНУВАЧУЮТЬ У НЕЗДАТНОСТІ ГАРАНТУВАТИ БЕЗПЕКУ НАСЕЛЕННЮ, ЩО СПРИЯЄ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ УСІЄЇ ЗАХІДНОЇ АФРИКИ.

НА ПІВДЕННОМУ СХОДІ РОСТЕ ПІДТРИМКА ІДЕЙ СЕПАРАТИЗМУ «БІАФРИ» (НАФТОНОСНИХ ШТАТІВ ДЕЛЬТИ НІГЕРУ), НА ПІВДЕННОМУ ЗАХОДІ – СЕПАРАТИЗМУ ЙОРУБА. УРЯД НЕ В ЗМОЗІ ЗУПИНИТИ БАНДИТИЗМ І ПРИБЕРЕЖНЕ ПІРАТСТВО.

ПОСИЛЕННЯ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ТА ЗАГОСТРЕННЯ РЕЛІГІЙНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ У 200-МІЛЬЙОННІЙ ДЕРЖАВІ ЗАГРОЖУЄ МАСШТАБНИМ КОНФЛІКТОМ У СЕРЕДНЬОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ. ОСЛАБЛЕННЯ НІГЕРІЇ, ЯКА Є ДРУГОЮ ЕКОНОМІКОЮ АФРИКИ, ПОЗНАЧИТЬСЯ НА ВСЬОМУ РЕГІОНІ, НА ЯКИЙ ЧЕКАЄ ЗНИЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, ПОСИЛЕННЯ НЕСТАБІЛЬНОСТІ, ЗАГОСТРЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ, ЗНИЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ І СКОРОЧЕННЯ СПІВПРАЦІ. ОДНАК ЗАЛИШАЄТЬСЯ МОЖЛИВІСТЬ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЗА УМОВ КОНСЕНСУСУ МІЖ ЕЛІТАМИ ХРИСТІЯНСЬКОГО ПІВДНЯ ТА МУСУЛЬМАНСЬКОЇ ПІВНОЧІ.

Ч а д

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

У 2021 році відбулися вибори президента Чаду, на яких переміг Ідріс Дебі, й ушосте посів цей пост. Збройне угруповання «Фронт змін і згоди в Чаді» (FACT), яке вважається наближеним до лівійського військового командира Халіфи Хафтара, атакувало прикордонний пост військових Чаду. До них приєдналися загони «Ради військового командування з порятунку республіки» (CCMSR) та інші групи. 20 квітня президента Ідріса Дебі убили – через день після того, як його оголосили переможцем на виборах. Тимчасова влада країною перейшла до військових на чолі з сином покійного президента – Махаматом ібн Ідріс Дебі.

Через велелюдні громадські протести проти захоплення влади військовими у Чаді було організовано Національну перехідну раду, щоб показати готовність військових відмовитися від влади. У січні 2022 року уряд Чаду звільнив багатьох опозиційних діячів. Наступного місяця перехідна влада військових звинуватила опонентів із «Союзу повстанських сил» (UFR) у спробі залучити найманців ПВК «Вагнер» для допомоги

їм у повстаннях.

29 липня 2021 року Національна перехідна рада в Нджамені представила дорожню карту для відновлення демократії в Чаді. У березні 2022 року в Досі (Катар) відбулися подальші мирні переговори за участю режиму Дебі та кількох повстанських груп, зокрема FACT, CCMSR і UFK. Понад 20 повстанських груп офіційно вийшли з переговорів у Досі в середині липня 2022 року. 7 серпня 2022 року військовий уряд Чаду підписав угоду з 42 опозиційними групами. П'ять інших повстанських угруповань, включно з FACT, відмовилися приєднатися до угоди.

Події за моніторинговий період

17 грудня у Чаді відбувся референдум щодо нової конституції. Її схвалило 86% виборців. Військові керівники країни пропагували нову конституцію як ключовий крок на шляху повернення до цивільного правління. Конституція закріплює унітарний лад країни. Наступного року в Чаді заплановані вибори на листопад.

Прогноз

Чад, на відміну від Малі чи Нігеру, робить певні прогресивні кроки в напрямку проведення виборів та передачі влади: сформовано тимчасовий парламент, перехідну раду, помилувано багатьох ув'язнених громадських активістів у 2023 році. Референдум, на думку багатьох аналітиків, проклав шлях до того, щоб гарантувати перемогу у виборах чинному очільнику держави Махамату ібн Ідріс Дебі.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт.

Мозамбік

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

З 2017 року багата на газ північна провінція Кабо Дельгадо потерпає від атак терористів ісламістського угруповання Ісламська Держава Центральної Африки (Islamic State Central Africa Province). Їхня ціль — встановлення ісламського халіфату в регіоні. Все це підсилюється народним гнівом через несправедливе розподілення доходів від експлуатації регіону та маргіналізацією місцевого мусульманського населення.

Суттєве збільшення кількості атак розпочалося з 2020 року. Протягом 2021 року в провінції Кабо Дельгадо основні зіткнення відбуваються в районах — Палма, Нангаде, Мочімбоа, Макомія. Влітку збройні сили партнерських країн — Руанди та членів Південноафриканського товариства розвитку — розпочали спільну операцію в Мозамбіку, під час якої було звільнено частину міст.

У 2022 році спостерігалось значне посилення протистояння з розширенням географії та збільшенням кількості жертв. На початку року головною ареною протистояння залишався центр провінції Кабо Дельгадо. Проте з червня 2022 року розпочався новий наступ терористичних сил, під час якого зона конфлікту розширилася на сусідні райони – Анкуабе, Чіуре та Мекуфі, в яких до того ситуація була спокійною.

Опис за моніторинговий період

Завдяки співпраці з партнерами, Мозамбіку вдалося суттєво послабити діяльність терористів. У травні мозамбіцькі сили відновили контроль над озером Інгурі. Наприкінці липня було оголошено про ліквідацію лідера терористів Бономаде Мачуде Омара.

Гуманітарні наслідки

За 5 років конфлікту:

- 1,5 млн осіб потребували певного типу гуманітарної допомоги;
- близько 950 тис. осіб були внутрішньо переміщеними.

Вплив на глобальні процеси

Мозамбік має доволі довгу історію співпраці з росією. Проте з часу активізації відносин України з Африканським континентом, Київ інтенсифікував діалог з цією країною: в 2022 році міністр закордонних справ Дмитро Кулеба відвідав Мозамбік, в країні планують відкрити українське посольство та запровадили форма політичних двосторонніх консультацій. Разом з тим, президент Мозамбіку був присутнім на саміті росія-Африка і мав особисту зустріч з Владіміром Путіним. Також цю країну в рамках своїх візитів відвідав Сергей Лавров, міністр закордонних справ російської федерації.

Кількість потерпілих

За 5 років конфлікту було вбито від 4000 до 6000 осіб. Серед вбитих — комісари іноземних військ.

ПРОГНОЗ

Можна очікувати, що боротьба за підтримку цієї країни між Україною (Західним блоком) та росією продовжуватиметься.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Конфлікт високої інтенсивності з численними жертвами, терористичні акти.

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

Камерун

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Конфлікт у Камеруні триває між урядом та англомовною меншиною, його корені сягають колоніального періоду. Територія країни свого часу була поділена між Британією та Францією. Після здобуття незалежності в Камеруні був федеративний устрій, та в 1972 році його замінили унітарним, що призвело до хвилі спротиву. Відтоді в регіоні зростає невдоволення, яке вилилося в збройний конфлікт у 2016 році. З 1 жовтня 2017 року на території колишнього Південного Камеруну було оголошено незалежність Амбазонії. Центральний уряд досі контролює основні міста, тоді як інша сторона – частини сільської місцевості.

За моніторинговий період тривала активність англофонних сепаратистів – прихильників від'єднання Амбазонії (регіону на кордоні з Нігерією, де домінує англійська мова). У січні Збройні сили Камеруну оголосили, що розгорнули десятки військ в Оку, Кумбо та Джакірі, і вбили 11 сепаратистів. Сили оборони Амбазонії (ADF) оголосили, що розширили територію. 19 вересня камерунська армія здійснила рейд на базу сепаратистів у Мофако-Буту, в регіоні Меме, і вбила «фельдмаршала Біттера Колу», секретаря з комунікацій Ради народного визволення Амбазонії (APLC) і лідера руху у районі Фако.

6 листопада бойовики вчинили різанину в Егбеаку (регіон Мамфе), убивши щонайменше 20 мирних жителів і підпаливши 15 будинків. Щонайменше 15 людей були викрадені, а не встановлена кількість з'валтована. Відповідальність взяло угруповання «Тигри Манью», яке помстилося за смерть одного зі своїх бійців.

Загострюється ситуація на півострові Бакасі, спірному з Нігерією. З 14 серпня 2008 року півострів Бакасі належить Камеруну згідно з рішенням Міжнародного суду ООН. Але сенат Нігерії не визнає цього стану, за її підтримки на камерунській території діють повстанці з «Демократичної Республіки Бакасі» та союзних груп, зокрема Національної ліги Біафри (BNL). Бойовики BNL вбили двох камерунських солдатів у районі Абані на півострові в січні 2023 року. Після того камерунський батальйон швидкого реагування захопив командира BNL Генрі Едет. У вересні 2023 року камерунські війська здійснили наступ на BNL, витіснивши з міста Абана.

15 жовтня нігерійська 13 бригада запустила операцію «Still Waters 3» в порту Іканг для боротьби з місцевим піратством. У листопаді 2023 року морські піхотинці відбили в повстанців нафтові родовища. Камерун застосовував безпілотні літальні апарати проти бойовиків.

Гуманітарні наслідки

За минулі роки понад 700 тисяч осіб стали біженцями, десятки тисяч англофонів втекли до сусідньої Нігерії. Загибло понад 2 тисячі осіб. В англофонних регіонах 800 000 дітей не навчаються, і кожен третій із чотирьох мільйонів людей потребує допомоги.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт високої інтенсивності з жертвами внаслідок сутичок та терористичних атак.

Переговори між сторонами

Спроби переговорів між урядом та сепаратистами Амбазонії почались у кінці 2020-на початку 2021 року, однак досі безуспішні.

Вплив на глобальні процеси

Камерунська влада останніми роками дрейфувала в бік Москви. Але російський вплив в кінці 2022 року зіткнувся з проблемами. Президент Поль Бія активізує контакти зі США. Це може бути викликано намірами сепаратистів на заході країни (в регіоні Амбазонії) залучити на допомогу вагнерівців. Про це свідчать джерела місцевого журналіста Ремі Нгоно. За даними розслідування The Africa Report, Камерун поряд із сусідньою Центральноафриканською Республікою став центром економічної діяльності ПВК «Вагнер». Зокрема, йдеться про золотоносну шахту Ндасіма в ЦАР, золоті злитки з якої непомітно відправляють до Росії через камерунський порт Дуала.

Кількість потерпілих

Загалом за час конфлікту загинуло понад 1600 солдатів урядової армії, і до 2,5 тисяч повстанців.

Прогноз

Тривалий конфлікт послаблює країну, що вже створило умови для активізації діяльності як ісламістів, так і російських найманців. Оскільки значної динаміки у розв'язанні конфлікту немає, можна прогнозувати подальше збереження наявної ситуації та інтенсифікацію терористичних загроз.

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

Західна Сахара

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Конфлікт у регіоні, що розпочався 13 листопада 2020 року навколо прикордонного переходу та дороги біля селища Аль-Каркат, продовжується в 2023 році на рівні взаємних обстрілів та атак позицій.

Вплив на глобальні процеси

Конфлікт у Західній Сахарі є частиною протистояння між Марокко та Алжиром і потенційно може стати новою складовою проксі-війни між Ізраїлем та Іраном.

17 липня 2023 року стало відомо про лист ізраїльського прем'єр-міністра Біньяміна Нетаніягу королю Марокко Мохаммеду VI, в якому йдеться про визнання суверенітету Марокко над Західною Сахарою. У червні та серпні 2023 року з'явилася інформація про отримання Марокко ізраїльських дронів-камікадзе SruX та ізраїльсько-індійських ЗРК Barak MX.

2 листопада 2023 року алжирський парламент надав право президенту Абдельмаджиду Теббуну вступити у війну проти Ізраїлю в Секторі Гази і надати останньому підтримку.

У листопаді 2023 року повідомлялося про надання ПОЛІСАРІО Іраном зенітних ракет та дронів неназваних типів.

Наразі Марокко продовжує озброюватися з огляду на постійну загрозу з боку Алжиру, а також зважаючи на посилення впливу Ірану на ПОЛІСАРІО. Оформлюється вплив Ірану на Алжир та ПОЛІСАРІО.

Тенденції

Марокко продовжує курс на ізоляцію ПОЛІСАРІО та звуження міжнародного визнання "Сахарської Арабської Демократичної Республіки". Паралельно Рабат працює на розширення підтримки суверенітету над Західною Сахарою. Важливою подією 2023 року в цьому контексті стало визнання Ізраїлем прав Марокко на вище згадану територію. Марокко послідовно продовжує уникати будь-яких прямих контактів з ПОЛІСАРІО.

У свою чергу ПОЛІСАРІО продовжує уникати прямих масштабних сутичок з марокканськими військами, вдаючись до терористичних атак та точкових нападів і ударів. Організація продовжує орієнтуватись на Алжир та потрапляє під іранський вплив. При цьому бойовики всіляко перешкоджають роботі місії ООН з проведення референдуму в Західній Сахарі. Водночас з формально-юридичного погляду ПОЛІСАРІО бореться за міжнародну суб'єктність.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт низької інтенсивності.

Переговори між сторонами

8 вересня 2023 року (вперше з моменту свого призначення в 2021 році) контрольовану Марокко частину Західної Сахари відвідав особистий посланник ООН по Західній Сахарі Стаффан де Містура.

11 вересня Марокко прийняло допомогу від Алжиру для ліквідації наслідків землетрусу. Останній вперше з 2021 року відкрив свій повітряний простір для Марокко з метою оперативного постачання гуманітарної допомоги. 27 вересня 2023 року представники Марокко та Алжиру в ООН вступили в суперечку. Алжир продовжує висловлюватися на користь референдуму, тоді як Рабат наголосив, що Західна Сахара є його територією.

31 жовтня 2023 року Рада Безпеки ООН продовжила на один рік мандат місії з проведення референдуму в Західній Сахарі (росія та Мозамбик утрималися).

Кількість потерпілих

- 5 вбитих бойовиків ПОЛІСАРІО, серед них Абба Алі Хамуді, "командувач шостого військового округу";
- 2 вбиті цивільні марокканці, три поранені;
- 3 вбиті цивільні мавританці (золотошукачі).

Прогноз

Марокко продовжує озброювати власні збройні сили, поступово переорієнтовуючись з турецького ринку на ізраїльський. Рабат зважає на ситуацію у світі та можливі ризики, тому не вдається до силового розв'язання конфлікту. Його позиція полягає в тому, що суверенітет над Західною Сахарою є вирішеним питанням, дискутувати можна лише щодо питання автономізації регіону.

Натомість ПОЛІСАРІО намагатиметься грати на суперечностях Марокко та Алжиру, паралельно дедалі більше залежачи від іранської допомоги. В середньостроковій перспективі цілком імовірно є застосування іранського озброєння проти марокканських військ.

ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

Західне Папуа (Індонезія)

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Протягом 2023 року Національна визвольна армія Західного Папуа (НВАЗП) здійснила серію атак проти Національної Армії Індонезії та Національної поліції Індонезії.

Тенденції

НВАЗП розширила серію атак у 2023 році, що пов'язано з прагненням витіснити індонезійських мігрантів з етнічних папуаських територій. Особливу роль організація надає терористичним атакам та заходам. Наразі бойовики продовжують утримувати в заручниках новозеландського пілота Філіпа Мертенса, захопленого в лютому 2023 року.

Після 2021 року, з моменту звуження спеціальної автономії регіону, Індонезія іменує НВАЗП як "сепаратистську терористичну групу" та посилює військову і поліцейську присутність у Західному Папуа, паралельно сприяючи переселенню сюди індонезійців.

Вплив на глобальні процеси

Конфлікт за своєю суттю не є інтернаціоналізованим. Наразі немає чітко визначеної сторони, яка б стояла за бойовиками НВАЗП. Індонезія продовжує наполягати на внутрішньому характері конфлікту, оскільки світова спільнота визнає Західне Папуа її територією. Тоді як НВАЗП навпаки намагається інтернаціоналізувати його та заручитися підтримкою ззовні. Наприклад, бойовики НВАЗП відкрито симпатизують росії та підтримують її агресію проти України. Полоненого новозеландського пілота Філіпа Мертенса намагаються використати як важіль тиску на західні держави з метою впливу на позицію Джакарти. Водночас це зменшує й не без того незначну кількість симпатизантів незалежності Західного Папуа на міжнародній арені.

Кількість потерпілих

- 24 вбиті бойовики НВАЗП, 9 захоплених у полон, 7 заарештованих;
- 19 вбитих індонезійських військовослужбовців та 3 поліцейські;
- 19 вбитих цивільних осіб, 24 поранені;
- 512 внутрішньо переміщених осіб.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт низької інтенсивності.

Прогноз

НВАЗП продовжуватиме рейди на помешкання індонезійських мігрантів, ринки, поліцейські дільниці та органи місцевого самоврядування. Не варто виключати варіанту вбивства полоненого новозеландського пілота та захоплення нових іноземних заручників з метою піару та популяризації папуанського питання на міжнародній арені. Паралельно НВАЗП намагатиметься залучитися сторонньою підтримкою у боротьбі з Індонезією.

Індонезія намагатиметься не роздмухувати конфлікт, оскільки це потребуватиме залучення та подальшого розгортання більшої кількості поліцейських та військових сил з відповідними ресурсними затратами. Водночас Джакарта спрямуватиме зусилля на унеможливлення захоплення бойовиками НВАЗП заручників-іноземців задля уникнення репутаційних ризиків.

ВОЄННІ ПЕРЕВОРОТИ

Нігер

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

26 липня 2023 року солдати президентської гвардії Нігеру затримали президента Мохамеда Базума, а інша група солдатів оголосила про його повалення, закрила кордони країни, призупинила роботу державних установ і запровадила комендантську годину, одночасно оголосивши про формування хунти. Глава президентської гвардії Чіані проголосив себе новим лідером країни. У Ніамеї, столиці країни, проходилися ралі на підтримку хунти, де люди виходили з російськими прапорами.

У відповідь на переворот ЕКОВАС (Економічне об'єднання країн Східної Африки) оголосило санкції проти хунти, яка захопила владу, і висунуло ультиматум: 7 днів на повернення влади до президента Базума або військова інтервенція. Термін сплив 6 серпня, проте інтервенція не відбулася, а мирний шлях/переговори було обрано основним інструментом врегулювання ситуації.

Вплив на глобальні процеси

Переворот у Нігері призвів до зміни її зовнішньополітичної орієнтації. За президента Мохамеда Базума, Нігер був надійним партнером США та Франції як в економічному (уран, який видобувають в Нігері, покривав 15% потреб Франції та 5 частину потреб ЄС), так і в безпековому (в країні перебував французький військовий контингент та були бази США) планах. Крім того, Нігер був учасником Кримської платформи та голосував на підтримку України в рамках ООН.

Після перевороту відносини з Францією було "заморожено": з країни відкликано французького посла, станом на грудень 2023 року Франція виводить свій військовий контингент з цієї країни. У грудні Нігер розірвав військовий договір з ЄС, заявив про вихід із Антиджихадистських сил G5 у Сахелі. Натомість у грудні заступник міністра оборони росії Юнус-Бек Євкуров підписав із міністром оборони Нігеру Моді договір про військове співробітництво між двома країнами. Крім того, у вересні Малі, Нігер та Буркіна-Фасо домовилися про створення оборонного союзу.

Водночас продовжують діяти 2 військові бази США і призначено нового посла в країну. Після перевороту США спочатку призупинили співпрацю у військовому плані з Нігером, проте Мері Кетрін Пхее, помічниця державного секретаря США у справах Африки, під час візиту в Нігер заявила про плани на відновлення цієї співпраці. Це можна пов'язувати з тим, що США не бажають посилення російських позицій у Сахелі та уникають задіяння ПВК "Вагнер" у Нігері.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Воєнний переворот.

Переговори між сторонами

Станом на зараз немає домовленостей про перехідний період, після якого влада мала б перейти до цивільних. ЕКОВАС намагається домогтися звільнення президента Базума та встановлення якнайкоротших термінів для передачі влади цивільним. Хунта Нігеру пропонує 36-місячний транзитний період. Зі сторони ЕКОВАС сформований комітет з президентів Того, Сьєрра-Леоне та Беніну для переговорів з хунтою Нігеру. Медіатором у переговорах виступав достатньо проросійський уряд Алжиру.

Прогноз

Нігер потерпає від терористичних атак з боку джихадистів, самостійно країна не може забезпечити свою безпеку, відповідно їй потрібна зовнішня допомога. Можна прогнозувати, що росія, відчуваючи вакуум безпеки в Нігері, спробує домовитися про тіснішу співпрацю та задіяння ПВК “Вагнер” у цій країні. Найманці діють уже в Малі, є підозри про їхнє залучення і в Буркіна-Фасо. Тому за умови повного переходу Нігеру в орбіту російського політичного впливу, позиції Москви в Сахелі значно посиляться.

ВОЄННІ

ПЕРЕВОРОТИ

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

26 серпня 2023 року у Габоні відбулися вибори, на яких був переобраний Алі Бонго, династія Бонго керувала країною з 1967 року.

Результати виборів викликали незадоволення: опозиція заявила, що її кандидат Альберт Ондо Осса був законним переможцем, а проведення виборів супроводжувалося фальсифікаціями.

Як наслідок, 30 серпня 2023 року військовослужбовці Збройних сил оголосили про захоплення влади в Габоні. Президент країни Алі Бонго був затриманий і поміщений під домашній арешт.

Того ж дня габонська хунта призначила генерала Бріса Олігі Нгему лідером під час військового перевороту в Габоні, а 5 вересня він склав присягу як президент країни. Бріс Олігі Нгема раніше обіймав посаду голови Республіканської гвардії країни. Крім того, він є родичем Омара Бонго Ондімби, колишнього президента країни та батька Алі Бонго. Тому цей переворот можна класифікувати як "палацовий".

Габон

Переговори між сторонами

13 листопада військовий уряд оголосив, що вибори у країні відбудуться в серпні 2025 року, а точний розклад та дати будуть затверджені на національній конференції, яка відбудеться у квітні 2024 року.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Воєнний переворот.

Вплив на глобальні процеси

У жовтні 2023 року США остаточно визнали, що в Габоні відбувся переворот, та призупинили частину фінансової допомоги. Крім того, членство Габону було призупинено в Економічному співтоваристві країн Центральної Африки.

Проте у Габоні поки не спостерігається значної зміни його попереднього зовнішньополітичного курсу, на відміну від Нігеру.

ПРОГНОЗ

Габон поки залишається в орбіті французького впливу. Проте присутність хунти створює виклики для розвитку країни, навіть враховуючи той факт, що раніше в країні діяла так звана фасадна демократія.

ТЕРАКТИ

Філіппіни

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

У місті Мараві на півдні країни 3 грудня 2023 року відбувся теракт в Університеті Мінданао. Відповідальність взяла Ісламська Держава.

Кількість потерпілих

Від вибуху загинуло 4 людини, поранено — 72.

Тенденції

Останніми роками влада Філіппін змогла мінімізувати активність ісламістів, уряд оголосив про повне очищення провінції Сулу від бойовиків терористичного угруповання Абу-Сайяфа, партнерського щодо Ісламської держави. Однак місцеве мусульманське населення продовжує співчувати джихадистам.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Теракт.

Прогноз

Розпалення конфлікту на півдні Філіппін загрожує ослабленням економіки та зменшенням геополітичної міці Філіппін як американського союзника, посилюватиме позиції КНР у регіоні.

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА ІРАК КРИЗА

І р а к

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Минув рік після того, як парламент Іраку затвердив новий кабінет на чолі з прем'єр-міністром Мохаммедом аль-Судані, поклавши край політичному глухому куту, який охопив країну після парламентських виборів у жовтні 2021 року. Новий уряд реалізував урядову програму, спрямовану на боротьбу з корупцією, вирішення проблеми безробіття, підтримку вразливих і малозабезпечених груп населення, реформування економічного та фінансового секторів і покращення державних послуг.

Тривають дискусії щодо розподілу доходів від нафти між федеральним урядом та Іракським Курдистаном. 23 березня Міжнародна торгова палата постановила, що експорт нафти з Іракського Курдистану до Туреччини без схвалення офіційного Багдада порушує угоду 1973 року між Іраком і Туреччиною, що змусило останню припинити ці потоки нафти, які складають приблизно 0,5 відсотка світових поставок. Згодом Багдад і Ербіль досягли тимчасової угоди про відновлення експорту, згідно з якою Іракський Курдистан дозво-

лив федеральний нагляд за своїми нафтовими доходами в обмін на частку нещодавно прийнятого федерального бюджету.

Однак, незважаючи на цю угоду, Туреччина тривалий час не відновлювала роботу трубопроводу. Згідно з оцінками, тривале припинення роботи нафтопроводу коштувало Іракському Курдистану 4 мільярди доларів США у вигляді втрати експортного доходу, через що регіон дедалі більше залежить від виплат федерального уряду. Після протестів у регіоні Іракського Курдистану через невиконання зарплат держслужбовцям федеральний уряд оголосив у вересні, що виплачуватиме цьому регіону додатково 1,6 мільярда доларів США щорічно.

Щодо ситуації з безпекою, то в останній піврічній доповіді Генерального секретаря про загрозу міжнародному миру та безпеці з боку ІДІЛ від 31 липня зазначено, що угруповання зберігає присутність у регіоні, присутні 5 тис. бійців в Іраку та 7 тис. у Сирії, незважаючи на тривалі антитерористичні операції. Згідно зі звітом, антитерористичні зусилля

іракських сил продовжували призводити до зменшення активності ІДІЛ, але угруповання зберегло низький рівень повстанців, використовуючи прогалини в безпеці вздовж кордону регіону Курдистану для здійснення атак і поповнення запасів. Осередки ІДІЛ зберігають присутність переважно в пустельних і гірських районах.

Крім того, наприкінці серпня міжетнічне насильство за участю курдів, арабів і туркменів спалахнуло в північному місті Кіркук. Заворушення відбулися після заяви федерального уряду, що він поверне Демократичній партії Курдистану (ДПК) — найбільшій партії в регіоні — будівлю, яка раніше служила штаб-квартирою партії, але була зайнята федеральним урядом після захоплення Кіркука в 2017 році. 28 серпня араби та туркмени протестували біля будівлі, прагнучи зупинити повернення будівлі ДПК і відновлення партійної діяльності в місті. Відбулися зіткнення з курдськими протестувальниками, що призвело до розгортання іракських сил безпеки. Під час заворушень загинули четверо курдів, двоє

іракських офіцерів сил безпеки отримали поранення.

У двосторонніх відносинах Іраку з сусідніми країнами також відбулися події, пов'язані з питанням безпеки. Після серії іранських авіаударів у вересні та листопаді 2022 року проти курдсько-іранських опозиційних угруповань в Іракському Курдистані, Іран та Ірак у березні оголосили про угоду про безпеку кордону, спрямовану на захист спільних кордонів між двома країнами та консолідацію співпраці в кількох сферах безпеки. У вересні в рамках угоди Ірак почав роззброювати та переміщувати курдсько-іранські групи з регіону Курдистану до таборів для біженців далі від кордону.

Туреччина також продовжує проводити періодичні військові операції проти курдських цілей в Іраку. 18 вересня Туреччина здійснила атаку безпілотною на аеропорт Арбат, убивши трьох курдських терористів. Наступного дня президент Іраку Абдул Латіф Рашид виступив із заявою, засуджуючи неодноразові напади Туреччини на територію Іраку.

У грудні Туреччина почала військову операцію на півночі Іраку проти Робітничої партії Курдистану після загибелі 12 своїх військових.

Гуманітарні наслідки

В Іраку на 2023 рік нараховується близько 1,14 млн внутрішньо переміщених осіб, а також 25 таборів для переміщених осіб, які є тимчасовим прихистком для 175 тис. осіб у Курдистанському регіоні Іраку.

Кількість потерпілих

Загинуло кілька сотень військових та терористів, близько 200 цивільних.

Вплив на глобальні процеси

30 травня Рада Безпеки ООН одноголосно прийняла резолюцію 2682, продовживши мандат МООНСІ ще на один рік. 15 вересня Рада Безпеки ООН одноголосно прийняла резолюцію 2697, поновлюючи на один рік мандат Слідчої групи ООН зі сприяння притягненню до відповідальності за злочини, вчинені ІДІЛ.

Зростає вплив рф в Іраку. Зокрема, «Лукойл» встановив повний контроль над нафтовим родовищем Ерідю, яке є найбільшим із усіх, відкритих в Іраку за минулі 20 років.

ПРОГНОЗ

Ситуація в Іраку традиційно залишатиметься напруженою. Наразі Ірак можна визначити як *fragile state*, або неспроможною державою. Суттєвий вплив на внутрішню політику держави буде чинитися з боку регіональних та глобальних акторів, зокрема Саудівської Аравії, Ірану, Туреччини, США, що посилюватиме відцентрові тенденції в державі.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Внутрішньополітична криза.

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА Іран КРИЗА

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

В країні продовжуються протести, що розпочались минулого року. Хоча їхня амплітуда спадає, зіткнення з поліцією та Корпусом вартових ісламської революції регулярні в столиці та регіонах.

Іран протягом багатьох років продовжує брати участь у низці проксі-конфліктів: громадянська війна в Лівані, нестабільність в Іраку, громадянська війна в Сирії, війна в Ємені, палестино-ізраїльський конфлікт.

Водночас офіційний Тегеран не тільки не почав жодної великої війни, а й за всі ці роки не був утягнутий у пряме зіткнення з жодною зі сторін.

Серед інтересів Ірану — за допомогою підтримки ХАМАС попу-

ляризувати воєнізований радикалізм серед палестинців Західного берега та Східного Єрусалима, щоб надалі стримувати напади ізраїльських поселенців на місцевих арабів, маргіналізуючи владу Палестинської автономії. Також Іран прагне спровокувати повстання на інших палестинських територіях, розгойдуючи ситуацію та погрожуючи відкриттям інших «фронтів».

Підтримуючи палестинців, Іран прагне зайняти позицію моральної та політичної переваги над Заходом серед незахідного світу, намагаючись консолідувати глобальний Південь.

Іран збільшив обсяги виробництва високозбагаченого урану до

60% чистоти, близького до рівня, який використовується для ядерної зброї. Іран вже має достатньо урану, збагаченого до 60%, для створення трьох ядерних бомб, а за умови подальшого збагачення, згідно з теоретичним визначенням МАГАТЕ, матиме ще більшу кількість при нижчих рівнях збагачення. Водночас Іран заперечує, що прагне створити ядерну зброю. Іран збагачує уран до 60% (що наближається до приблизно 90%, необхідних для виробництва зброї) на своєму пілотному заводі зі збагачення палива у розгалуженому комплексі в місті Натанз і на заводі «Фордо».

Іран рішуче відмовляється вести переговори щодо своєї ядерної програми. Велика війна для Ірану — абсолютно неприйнятний сценарій. Тому Іран всіляко прагне уникати прямого зіткнення з Ізраїлем, Саудівською Аравією та США, хоча опосередковано у проксі-форматі війни з цими державами ведуться.

Підтримка Іраном терористичного руху ХАМАС у нападі на Ізраїль восени 2023 року мало на меті заподіяння такої шкоди Ізраїлю, яка б стримувала його від подібних нападів проти палестинців у майбутньому.

ПРОГНОЗ

Вплив на глобальні процеси

Іран виявився одним із головних союзників РФ у війні проти України. Іранські безпілотники стають дедалі важливішою зброєю для Росії в її війні в Україні, де вони використовуються для ударів по низці цивільних і військових цілей.

Іран продовжує постачати БПЛА та боєприпаси Росії та веде переговори про по-

стачання балістичних ракет Кремлю. Взамін Іран отримує російські винищувачі Су-35 та гелікоптери Мі-28.

Іран і РФ підписали угоду, згідно з якою проіранська організація Хезболла передасть свою стару зброю Сирії та російській армії, а натомість отримає нове озброєння з Ірану.

Кількість потерпілих

Тисячі постраждалих, понад 550 загиблих протестувальників (зокрема понад 70 неповнолітніх), понад 20 тисяч арештованих.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Внутрішньополітична криза, втручання у регіональні конфлікти.

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА КРИЗА Латинська Америка

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

У 2023 році Латинська Америка продовжувала бути регіоном з високим рівнем соціально-економічної нестабільності. Країнам регіону бракує політичної послідовності: часто після чергових виборів до влади приходять ідеологічні протилежності колишніх очільників, які прагнуть перекреслити досягнення своїх попередників.

Так сталося в **Аргентині**, де наприкінці року президентські вибори виграв Хав'єр Мілей: радикальний лібертаріанець і анархо-капіталіст, який планує втілити низку нетрадиційних реформ, зокрема, закрити певні міністерства і центральний банк, а також замінити національну валюту песо на долар США. Його перемога відбулася на тлі серйозної економічної кризи: в країні стрімко зростають ціни (інфляція понад 100%), а безробіття досягло позначки в 20%. Саме економічні проблеми стали причиною поразки Серхіо Масси – представника пероністів, які мають вплив на аргентинську владу з 1946 р.

У нестабільній **Венесуелі** 2023 став роком відносної стабілізації. Країні вдалося приборкати високу інфляцію і знизити загрозу голоду. У січні був відкритий кордон із Колумбією, що дозволило відновити потік

гуманітарної допомоги. Також у січні був розпущений опозиційний уряд Хуана Гуайдо, що не отримав достатньо міжнародної підтримки для серйозного протистояння з Ніколасом Мадуро. Новим лідером опозиції стала Марія Коріна Мачадо, яка перемогла на праймеріз у жовтні. У березні відбувся гучний арешт 21-го венесуельського урядовця у рамках справи про корупцію в нафтовому і криптобізнесі.

У **Колумбії** уряду вдалося домовитися про перемир'я з Національною армією визволення – антидержавною терористичною групою, що налічує близько 2500 бійців. Протягом року відбулося кілька терактів, зокрема, підриви автомобілів поблизу урядових будівель. Президент-соціаліст Густаво Петро у жовтні виступив із засудженням відповіді Ізраїля на терористичні дії ХАМАСу, після чого з країни був висланий ізраїльський посол.

Масштабна політична криза огорнула **Перу**. У грудні 2022 р. президент Педро Кастільйо намагався організувати переворот через розпуск Конгресу, що збирався висловити йому недовіру. Однак Кастільйо був арештований, і повноваження глави держави перейшли до віцепрезидента Діни Болуарте. Наслідком цього став спалах протестів, для придушення яких були

застосовані сили армії та оголошений надзвичайний стан. До кінця зими відбулося кілька сутичок, внаслідок яких десятки осіб загинули, а сотні зазнали поранень. Особливо кривавими були події в місті Хульяка, де в січні поліція відкрила вогонь по протестувальниках (18 загинули, понад 100 зазнали поранень). У квітні голосування про недовіру Діні Болуарте провалилося: через її перебування на посаді протести не вщухають і дотепер.

У **Бразилії** на початку 2023 р. відбувся напад прихильників колишнього президента Жаїра Болсонару на будівлі Верховного суду і Національного конгресу, наслідком чого стали масові арешти та чистки в правоохоронних органах.

Триває криза на кордоні між **Мексикою** і США. У 2023 р. понад 200 тис. нелегалів щомісяця намагалися проникнути на американську територію. ООН зафіксували понад тисячу смертей.

Кількість потерпілих

Десятки убитих, сотні поранених під час протестів. Десятки потерпілих унаслідок терактів у Колумбії. Сотні померлих мігрантів з центральної Америки, які намагалися потрапити до США.

Вплив на глобальні процеси

Латинська Америка помітно випала зі сфери інтересів США під проводом адміністрації Джо Байдена. Регіон перетворюється на сферу впливу Китаю, що налагоджує співпрацю з національними урядами через дешеві кредити.

Протягом попередніх років Бразилія, Аргентина та інші великі економіки йшли на зближення з Китаєм і росією, однак новий аргентинський очільник уже заявив про неприпустимість співпраці з диктаторськими режимами.

Гуманітарні наслідки

Сотні тисяч громадян країн Карибського басейну щомісяця намагаються потрапити до США, створюючи гуманітарну катастрофу в прилеглий Мексиці та в південних американських штатах.

Протести в Перу завдають мільярдних збитків через руйнування інфраструктури, приватної і державної власності.

Економічна криза в Аргентині штовхає тисячі громадян за межу бідності.

Тенденції

Спалахи соціально-економічної нестабільності характерні фактично для всіх країн Латинської Америки. У 2022 р. у регіоні не залишилося великих держав із консервативними очільниками, однак у 2023 своєрідний економічний консерватор був обраний в Аргентині.

Президент Аргентини Хав'єр Мілей

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Внутрішньополітична криза, загроза ескалації до громадянської війни.

Соціалістичні уряди надалі заважатимуть розвитку регіону, зроблять його вразливим до зовнішніх впливів. Економічні негаразди стануть причиною нової хвилі протестів у 2024 році.

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА Сьєрра-Леоне - КРИЗА

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

26 листопада у столиці Сьєрра-Леоне Фрітауні група військових напала на кілька об'єктів, намагалася захопити склад зброї поблизу президентської резиденції, напала на дві в'язниці.

Це вже друга спроба державного перевороту в Сьєрра-Леоне за 2023 рік. Попередні події були наприкінці липня (саме в той час, коли й переворот у Нігері): тоді арештували групу людей, які планували захопити владу в країні у першій половині серпня.

Спроби перевороту відбуваються на фоні політичної напруги в країні. У липні Джуліус Маада Біо був переобраний президентом за результатами першого туру виборів.

Головна опозиційна партія країни All People's Congress (APC) з результатами не погодилася і бойкотувала засідання парламенту аж до жовтня, навіть попри загрозу призупинення фінансової допомоги від США. Робота парламенту була розблокована після триденних перемовин і зобов'язань переглянути вибори. Але нічого не було зроблено.

Вплив на глобальні процеси

З 2020 року на Африканському континенті перевоти стали доволі частими (Судан, Чад, Малі, Буркіна-Фасо, Габон, Нігер). Така масовість та відсутність відчутних наслідків (окрім санкцій та призупинення фінансової допомоги), стимулює військових і в інших африканських країнах дивитися в сторону силової зміни влади. Особливо це актуально для економічно слабких держав, які стикаються з безпековими ризиками.

Кількість потерпілих

Внаслідок цього загинуло щонайменше 19 людей, арештовано 13 військових і одного цивільного. За інформацією від влади країни, спробу перевороту організували військові, пов'язані з колишнім президентом країни Ернестом Бай Коромою, з опозиційної партії All People's Congress (APC). APC такі звинувачення відкидає.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Політична нестабільність, спроби військових заколотів.

ПРОГНОЗ

Враховуючи бідність, рівень невдоволення серед населення, конфлікт влади та опозиції можна припускати про подальшу нестабільність у цій країні.

Таїланд

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Протягом 2023 року малайські сепаратисти здійснили серію нападів на військові пости, поліцейські дільниці та цивільні об'єкти у провінціях Яла, Наратхіват, Паттані. Найвідомішими стали теракти 21 січня (перестрілка в джунглях провінції Наратхіват), 14 квітня (серія вибухів та нападів на залізницю), 12 травня, 29 липня (вибух на складі піротехніки), 21 жовтня (вибух біля ювелірного магазину та напад на блокпост). Загалом за рік зафіксовано понад скоординованих 100 інцидентів.

Тенденції

Очікується, що мирні переговори між Бангкоком та BRN відновляться в січні 2024 року. Однак серед фракцій BRN існують різні підходи щодо загалом доцільності комунікування з урядом Таїланду. Також варто звернути увагу на те, що в переговорному процесі не представлені інші малайські сепаратистські організації, а наркокартелі, нафтові контрабандисти та пірати взагалі не зацікавлені у припиненні конфлікту. Тому наразі не варто очікувати великих зрушень у комунікації між Бангкоком та BRN. Водночас малоімовірною є й інтенсифікація конфлікту.

Переговори між сторонами

На початку 2023 року переговори між офіційним Бангкоком та BRN (Barisan Revolusi Nasional – найпотужніша сепаратистська організація малайців Таїланду) повністю припинилися за ініціативою останньої. Причина полягала у небажанні комунікувати з чинною владою Таїланду (де-факто військовими, які керували державою з 2014 року) та в очікуванні нових парламентських виборів, які відбулися 14 травня 2023 року.

28 серпня, після декількох днів з моменту формування цивільного уряду на чолі Сеттхою Тавісіном, малайські сепаратисти розпочали серію скоординованих нападів на військові та поліцейські підрозділи.

27 листопада Сеттха Тавісін призначив першого за довгий час цивільного очільника переговорної команди з малайськими сепаратистами – Чатчай Бангчуада.

10 грудня новопризначений очільник переговорної команди провів зустріч із фасилітатором з боку Малайзії – экс-головнокомандувачем Збройних Сил Малайзії генералом Зульфькі Зайнал Абідіном. Наразі переговорів з BRN та/або іншими організаціями малайських сепаратистів не було.

Кількість потерпілих

- 4 тайські військовослужбовці та поліцейські вбиті, 4 поранені;
- 12 вбитих цивільних та 100 поранених;
- 3 вбиті бойовики.

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Локальний конфлікт
низької інтенсивності.

Вплив на глобальні процеси

Конфлікт, який триває з 2004 року, насамперед впливає на взаємовідносини між Таїландом та Малайзією. Остання є фасилітатором у переговорах Бангкока та сепаратистів. Однак варто враховувати, що сепаратисти південних провінцій Таїланду мають малайське походження (залежно від провінції – від 72% до 87% населення складають малайці). Періодично в таїландському політикумі з'являються думки про можливу вигоду для Малайзії у підтримці місцевих сепаратистів.

Окрім етнічного аспекту, цей конфлікт має й релігійне підґрунтя. Тайці є буддистами, а малайці – мусульманами. Відповідно, боротьба малайських сепаратистів проти Бангкока має співчуття від мусульманського населення Малайзії, Індонезії, Філіппін та низки інших держав світу.

Однією зі сторін конфлікту є місцеві наркокартелі, нафтові контрабандисти та пірати. Незважаючи на те, що в 2023 році ці групи не давали про себе знати в публічному просторі, вони продовжують впливати на економічну ситуацію в регіоні.

Прогноз

Найімовірнішим сценарієм є продовження мирних переговорів без досягнення конкретних стійких результатів. Не варто виключати домовленість про перемир'я, подібну до тієї, яка відбулася в 2021 році.

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНА Балкани КРИЗА

ПОДІЇ, ІНЦИДЕНТИ

Боснія і Герцеговина упродовж 2023 р. була ще однією тригерною країною Балканського регіону, звідки гібридні російські впливи поширювалися на сусідні країни. Їхнім основним ретранслятором виступає ентитет Республіка Сербська, з жовтня 2022 р. вкотре очолений Мілорадом Додиком.

Він, як і в попередні каденції на посаді президента Республіки Сербської, чи як член Президії від боснійських сербів, продовжував розхитувати ситуацію всередині країни. Основний акцент Додик робив на тому, що Республіка Сербська має стати незалежною. Цей локальний сепаратизм має відкрити підтримку російського керівництва, яке закликає ЄС, США та Верховного представника ЄС-ООН у БіГ повернутися до найпершої версії Дейтонських мирних угод, підписаних у листопаді 1995 р. на американській військовій базі. За цим документом сепаратистське

державне утворення боснійських сербів, створене з початком дезінтеграційних процесів у югославській федерації і легалізоване через підписання Дейтону, мало більше автономії у внутрішніх справах та власні збройні сили. Після деяких реформ на початку 2000-х рр. Армія Республіки Сербської стала частиною Збройних Сил Боснії і Герцеговини, а частина повноважень ентитету перейшли на федеральний рівень.

За останні два роки Мілорад Додик зробив багато кроків, щоб Республіка Сербська не підкорялася ані Верховному представнику ЄС-ООН, ані федеральній владі у Сараєві. Так, наприкінці 2021 р. Скупщина ентитету ухвалила рішення про вихід представників боснійських сербів із правової та судової систем БіГ і зі Збройних сил країни та служби безпеки. Цього року Скупщина та Додик скасували юрисдикцію Конституційного суду БіГ на території Республіки Сербської.

Натомість керівництво ентитету країни вимагає розробки загального для усієї країни закону про Конституційний суд. Додик закликав суддю-сербів, який є серед членів найвищої у державі судової установи, вийти з її складу. Республіка Сербська має висунути ще одного кандидата до Конституційного суду, бо по квоті суддів має бути двоє від РС, але цього не зроблено.

Ще одним кроком у розгортанні політичної кризи в БіГ стало рішення парламенту РС не публікувати в офіційному віснику рішення Верховного представника ЄС-ООН. Діяльність міжнародного представника та його управління Додик не визнає, вимагаючи від ЄС і ООН скасувати мандат чинного Верховного представника Крістіана Шмідта. Його рішення не виконуються на території Республіки Сербської, що призводить до колапсу усіх систем у БіГ. Криза постійно поглиблюється, тому що у 2023 р. Додик декілька разів погрожував

вивести сербських представників з Державної прокуратури, поліції, суду, низки міністерств, що фактично може заблокувати роботу усіх інституцій у країні. Як наслідок є зростання соціальної напруженості, поглиблення кризових явищ, блокування євроатлантичних процесів.

У 2024 р. Додик від погроз про проведення референдуму щодо відділення від БіГ та подальшого об'єднання з Сербією може спробувати перейти до конкретних дій, але їхня реалізація є малоімовірною. Починаючи з 2006 р., коли Додик другий раз став прем'єром РС, він регулярно наголошує на необхідності позбавити Боснію і Герцеговину міжнародного нагляду. В ЄС і ООН проти подібних рішень, тому посада Верховного представника ЄС-ООН продовжує існувати. І щоразу Мілорад Додик наголошує на тому, що, у разі невиконання його вимог, ініціюватиме проведення народного плебісциту стосовно різних питань — про суверенітет, про повернення до Дейтонських угод 1995 р., про ліквідацію посади Верховного представника, про Державний суд та його повноваження тощо.

Загроза таких заяв чинного президента РС у тому, що вони знаходять відгук серед боснійських сербів в Сербії і в росії. Кожна із підтримуючих сторін наголошують на важливості

дотримання Дейтонських мирних угод і прав населення ентитету на волевиявлення. Москва використовує нестабільність РС і БіГ, щоб поширювати гібридні впливи, посилювати свою присутність у країні та закріплюватися в ній. Формування в регіоні ще одного проросійського плацдарму загрожуватиме євроінтеграції країн Західних Балкан, які мають статус кандидата на вступ до ЄС. Росії вкрай не вигідно, щоб розширення Євросоюзу відбулося за рахунок вступу Албанії, БіГ, Сербії, Північної Македонії, Чорногорії та Косова (потенційно).

Високі представники РС — Мілорад Додик та Желька Цвіянович — тривалий час перебувають під санкціями США і Великої Британії. Окрім того, у санкційний список Сполучених Штатів потрапили члени сім'ї Мілорада Додика та низка чиновників Республіки Сербської.

Чорногорія

Для Чорногорії 2023 р. охарактеризувався масштабним переформатуванням внутрішньополітичної сцени та остаточною поразкою й переходом у «глуху» опозицію колись всевладної Демократичної партії соціалістів (ДПС), а також її багаторічного лідера Міла Джукановича. Ба більше, сам М. Джуканович цього року повністю пішов з політичного життя. Натомість чорногор-

ська політична арена стала більш плюралістичною, але можна констатувати вихід на провідні ролі в ній декларативно прозахідних та просербських сил різного рівня радикалізму (включно з відвертими русофілами з коаліції «За майбутнє Чорногорії»).

Найявна в попередні роки тенденція з поляризації чорногорського суспільства і його поділу на два антагоністичні табори (проросійський/просербський та прозахідний/патріотичний чорногорський) додатково поглиблялася, і наразі перевага виразніша на боці першого табору.

Варто підкреслити, що не останню роль у цьому відіграло кардинальне посилення Сербської православної церкви — найбільшої в Чорногорії конфесії, яка водночас є головним та найефективнішим провідником російської «м'якої сили» та ідей великосербського націоналізму (який, серед іншого, заперечує існування окремої чорногорської нації, вважаючи її «комуністичним сурогатом»).

Паралельно з посиленням ваги та присутності представників просербських/проросійських сил у політичному житті Чорногорії (включно з владою в багатьох муніципалітетах та постом голови парламенту) у країні актуалізується євроінтеграційна адженда, а рівень суспільної підтримки вступу Чорногорії до ЄС, згідно

з даними останніх соціологічних досліджень, коливається на рівні 78-80%.

Загалом 2023 р. для Чорногорії у політично-інституційному аспекті ознаменувався поступовою стабілізацією, виходом з тривалої спіралі кризи та формуванням сталих органів державної влади у повноцінному мандаті.

Так, зокрема, ключовими подіями внутрішньополітичного життя Чорногорії в 2023 р. стали:

- чергові президентські вибори в 2 тури (березень-квітень 2023 р.), на яких Міло Джуканович зазнав поразки від молодого декларативно проєвропейського та латентно просербського Якова Мілатовича (один із лідерів руху «Європа зараз»);

- дочасні парламентські вибори (11 червня 2023 р.), за підсумками яких значно оновився персональний склад парламенту країни та розклад політичних сил у ній. Найбільшого успіху на виборах досягнув рух «Європа зараз», а ДПС остаточно закріпилося в опозиції;

- формування 31 жовтня 2023 р. 44-го Уряду Чорногорії на чолі з Мілойком Спаїчем (один з очільників руху «Європа зараз»), який своєю ключовою ціллю вбачає якісне прискорення євроінтеграції країни, реформу правосуддя, зміцнення верховенства права та покращення добробуту громадян (у розробці перебуває соціаль-

но-економічна програма «Європа зараз 2.0»).

Уряд М.Спаїча декларує чітку відданість країни прозахідному зовнішньополітичному курсу, а першим практичним кроком для просування переговорного процесу з ЄС вважає закриття до середини 2024 р.

переговорних глав 23 і 24, які стосуються прав людини й правосуддя

(шляхом довгоочікуваних кадрових призначень у сфері правосуддя). З огляду на вищезазначене, планка очікувань від дій Уряду М.Спаїча на наступний рік є вкрай високою, що створює додатковий тиск на його роботу;

- відновлення повноцінної функціональності Конституційного суду (станом на листопад 2023 р. було обрано всіх 7 із 7 членів цієї засадничо важливої для держави інституції);

- масштабні розслідування причетності колишніх високопоставлених поліцейських чиновників Чорногорії до організованої злочинності та їхніх зв'язків із наркомафією;

- обрання на пост голови парламенту (Скупштини) Чорногорії відвертого русофіла й великосербського націоналіста Андрія Мандича (30 жовтня 2023 р.), який раніше проходив як підозрюваний у справі про дер-

ІНТЕНСИВНІСТЬ

Внутрішньополітична криза

жавний переворот у Чорногорії у жовтні 2016 р. (наразі він перебуває під своєрідною неформальною ізоляцією з боку західних дипломатів); в обмін на це призначення проросійська коаліція «За майбутнє Чорногорії» надала підтримку формуванню 44-го Уряду країни;

- проведення перепису населення країни (останній відбувся в 2011 р.), результати якого очікуються в кінці грудня-на початку січня; процес підготовки до перепису супроводжувався значними суперечностями, зокрема через побоювання прозахідної частини суспільства того, що СПЦ та просербські сили за сприяння офіційного Белграда використають цей перепис для штучного завищення числа громадян Чорногорії, які ідентифікують себе як серби.

Тенденції

Вже багато років Москва намагається уповільнити і заморозити процес європейського розширення на Західні Балкани, використовуючи Республіку Сербську, яка проти приєднання до ЄС і НАТО, і Сербію, яка веде переговори про вступ, але робить це тільки для видимості і задоволення власних економічних і фінансових потреб.

Враховуючи те, що Мілорад Додик завжди готовий зустрітися з російським керівництвом, зокрема з Сергеем Лавровим та Владіміром Путіним, то Кремлю вигідніше зараз сконцентруватися на розхитуванні ситуації в БіГ через Республіку Сербську.

Події в Чорногорії опосередковано свідчать про дедалі більшу активізацію антиєвропейських сил, що переважно координуються з Белграда, після кількарічного періоду вагань і сподівань, що Чорногорія сама по собі рухатиметься в бік більшої інтеграції з Сербією (а відтак – у бік зближення з РФ).

Усе це відбувається на тлі загальної активізації деструктивної та дестабілізуючої діяльності РФ у регіоні Західних Балкан.

Вплив на глобальні процеси

Для України Боснія і Герцеговина важлива не тільки як черговий плацдарм поширення російської пропаганди та як нестабільна країна, яка привертає увагу західних політиків. І БіГ, і Україна вже мають статус кандидатів на вступ до ЄС. Україна готується до відкриття переговорів про вступ, а Боснії і Герцеговині таку

можливість пообіцяли за умови, що у березні 2024 р. Єврокомісія подасть звіт про виконання балканською країною необхідних умов для початку процесу переговорів про вступ. Цей момент, як і надання Україні статусу кандидата на півроку раніше, ніж Боснії і Герцеговині, збурило експертні кола у БіГ. Там, як і в Австрії, яка виступає адвокатом БіГ щодо найшвидшого приєднання до Євросоюзу, поширилося незадоволення подібною політикою Брюсселя. У БіГ та Австрії вважають, що Україні роблять вступ легшим, а від Сараєва вимагають повної віддачі у процесі підготовки до приєднання.

Подібні настрої проти України може використовувати і російська пропаганда, формуючи в суспільстві БіГ негативний образ України і закладаючи підвалини подальшого негативного сприйняття вступу нашої країни до Європейського Союзу. Головним рупором Кремля у цьому процесі буде Мілорад Додик та інші вищі чиновники з Республіки Сербської. У цьому їх підтримуватиме і Сербія.

Чорногорія наразі залишається відданою своєму попередньому євроатлантичному курсу, а зовнішня політика цієї балканської держави на 100% узгоджена зі спільною лінією ЄС, зокрема в сфері антиросійських санкцій (Чорногорія ухвалила та імплементувала всі 11 пакетів санкцій проти РФ як держави-агресора). Починаючи з 24.02.2022 р. Чорногорія надала вагому, з огляду на свої потуги, політичну, гуманітарну, фінансову та військово-технічну допомогу, а також прийняла одну з найбільших кількостей (у відсотковому відношенні) вимушених переселенців з України, які шукали притулку через російську збройну агресію. Але Росія намагається деформувати ситуацію.

Прогноз

БіГ буде залишатися однією з найпроблемніших центрів у Балканському регіоні, де одночасно росія реалізовуватиме декілька власних завдань. Насамперед, підтримання сепаратизму РС та прагнень її президента відділитися від БіГ. По-друге, посилення російської присутності і пропаганди. По-третє, викривлення ідеї євроінтеграції для БіГ, щоб тримати дестабілізацію, і підсилювати кризові явища в країні, які б негативно впливали на різні сфери суспільного життя.

При цьому до відкритого збройного протистояння у Боснії і Герцеговині навряд чи дійте. росії останніми роками важливіше підтримувати гібридне втручання і присутність, ніж надавати допомогу у відкритій війні. Через це Україні варто уважніше спостерігати за подіями в цій балканській країні, повної дестабілізації якої РФ добивається останні декілька років. Путін та його оточення намагаються у такий спосіб відволікти увагу західних партнерів України від російської агресії і змусити їх більше втягнутися у внутрішні проблеми БіГ. Утім, не варто очікувати повного переключення уваги ЄС, США і Великої Британії з України на Боснію і Герцеговину. Брюссель, Вашингтон і Лондон вчасно відреагували на зростаючу напругу та посилення сепаратизму Мілорада Додика.

Прийняте ще у 2022 р. рішення збільшити кількість миротворців EUFOR (Місія ЄС в Боснії і Герцеговині) є тим превентивним механізмом, за допомогою якого Сполученим Штатам, ЄС і Британії поки вдається тримати під контролем внутрішньобоснійські проблеми і не дозволяти їм ставати загальнобалканськими. У цьому контексті варто відзначити рішення Бундестагу Німеччини про поновлення участі німецьких військовослужбовців у миротворчій місії Євросоюзу, з якої Німеччина вийшла у 2012 р.

Щодо Чорногорії – за останні роки країна пережила глибокі зміни на своїй політичній сцені. Формування 44-го Уряду Чорногорії за підтримки проросійської коаліції та обрання на пост голови парламенту А.Мандича можуть додатково загострити внутрішні антагонізми в країні та нашкодити їй подальшому європейському шляху. Окрім того, прихід відверто проросійського політика на пост голови парламенту Чорногорії означає очевидний провал зусиль західних партнерів, насамперед США, з недопущення агресивних і радикальних проросійських елементів до вищих державних посад у Чорногорії. Усе це створює реальний ризик потрапляння Чорногорії до сфери впливу т.зв. «сербського світу» та ризик розмивання її громадянського й мультикультурного характеру. У свою чергу, такий сценарій мав би дестабілізуючий вплив на ситуацію в регіоні загалом.

ДИПЛОМАТИЧНЕ ПРОТИСТОЯННЯ

01. ГАЯНА – ВЕНЕСУЕЛА

Події, інциденти

3-го грудня 2023 р у Венесуелі за ініціативою президента Ніколаса Мадуро відбувся референдум щодо претензій на частину території сусідньої Гаяни – регіону Ессекібо. Його метою була легітимація анексії регіону, утворення на його місці нового штату Гаяна-Ессекібо і надання місцевому населенню венесуельського громадянства.

Результати референдуму показали 95% підтримки окупації Ессекібо. Сам регіон є малозаселеною важкопрохідною територією зі значними покладами нафти. Він займає майже 60% території Гаяни, але в ньому проживає лише 15% населення країни.

Підготовка Венесуели до агресивних дій була помітна за кілька місяців до референдуму. У жовтні з'явилася інформація, що венесуельські військові будують злітно-посадкову смугу біля кордону з Гаяною. Згодом стало відомо, що Венесуела створює нову морську базу, яка дозволить збільшити охоплення її військово-морських сил уздовж узбережжя Атлантичного океану.

Розуміючи наміри Мадуро, представники Гаяни почали бити на сполох і закликати міжнародну спільноту не допустити порушення міжнародного права. Зовнішня підтримка – це єдина надія Гаяни, оскільки порівняно з Венесуелою вона фактично не має сил для оборони: її військо налічує близько 3 тис. бійців, тоді як збройні сили Венесуели мають 125-150 тис. військовослужбовців.

У відповідь на зростання напруги в регіоні

Бразилія почала накопичувати сили на кордоні з Гаяною і Венесуелою. Бразильці намагаються налагодити посередництво між обома країнами, щоб уникнути збройного конфлікту. Доповіді бразильської розвідки свідчать про неминучу воєнну операцію венесуельської армії проти Гаяни найближчими днями, що викликає занепокоєння щодо регіональної стабільності та територіальних суперечок у Південній Америці.

7 грудня Сполучені Штати оголосили, що проведуть серію спільних льотних навчань із Силами оборони Гаяни з метою зміцнення співпраці між двома країнами в галузі безпеки. Міністр оборони Венесуели Владімір Падріно Лопес назвав дії США провокацією, заявивши, що Венесуела не буде відволікатися від дій з відновлення контролю над Ессекібо.

14 грудня високі представники (включно з президентами) Венесуели та Гаяни зустрілися в Сент-Вінсенті й Гренадинах і домовилися не застосовувати силу і не посилювати напруженість навколо Ессекібо. Подальші переговори мають відбутися в Бразилії протягом трьох місяців.

Інтенсивність

Дипломатичне протистояння, ймовірна спроба анексії.

Тенденції

Зважаючи на нерівність сил і слабку позицію США, окупація Ессекібо є неминучою. Нині Венесуела випробовує реакцію своїх сусідів і міжнародної спільноти на свої агресивні дії, і поки що все відбувається так, як того хоче

Ніколас Мадуро.

Напад на Гаяну означатиме остаточну втрату авторитету Великобританії в Південній Америці, адже Гаяна – це країна-член британської Співдружності націй.

Вплив на глобальні процеси

Дії Венесуели продовжують тенденцію дестабілізації безпекової ситуації в світі й відповідають передусім інтересам росії. Участь москви не обмежується продажем військової техніки Мадуро, оскільки на території Венесуели розташовані дві російські військові бази, а також загін ПВК «Вагнер», що бере участь у підготовці венесуельських елітних військ, а також забезпечує особисту безпеку Мадуро. Імовірно, рішення про анексію території Гаяни

ухвалювалося за участі кремлівських радників Мадуро.

Дестабілізація в Південній Америці означає фактичну відмову Вашингтона від так званої Доктрини Монро щодо ролі США в американському регіоні. Адміністрація Байдена займає особливу слабку позицію щодо цих подій, поступаючись лідерськими позиціями росії і Китаю.

Прогноз

Вірогідно, протягом кількох тижнів або місяців анексія Ессекібо відбудеться не тільки на папері, а й збройним способом. Гаяна не зможе чинити значного опору через вагому різницю військових потенціалів сторін.

02. КИТАЙ – ТАЙВАНЬ

Події, інциденти

Тайвань прожив 2023 рік, як і всі минулі, у тіні можливого вторгнення КНР у недалекому майбутньому. Загалом, понад 4000 літаків пролетіли біля острова, з яких 1700 увійшло до зони ідентифікування ППО. 65% з них були винищувачами (здебільшого, Шеньян J-16). Але Пекін не посилав над Тайванем свого найсучаснішого літака – Ченду J-20. Або ППО не зафіксувало його через низьку помітність.

Також були зафіксовані прольоти літаків для боротьби з субмаринами та гелікоптерів (включно з радянським/рос. Ка-28). Аналітики помітили, що КНР наразі не вистачає літаків-заправників, тож виникають питання здобуття та утримання переваги в небі під час гіпотетичного конфлікту.

Рекордна кількість БПЛА була помічена Тайванем у 2023 році: 145. Такі як Харбін BZK-005

можуть довго літати на середній висоті. Втім, провокації та тиск не обмежені лише небом. На воді китайський флот теж дотримується тої самої політики у Тайванській протоці. Іноді вони наближалися на 24 милі (38 км) до територіальних вод Тайваню.

Інтенсивність

Дипломатичне протистояння з провокаціями з боку КНР.

Прогноз

На острові скоро відбудуться вибори і, найімовірніше, зміниться президент. Наразі фаворитом вважають Лая Цінде з Демократичної Прогресивної Партії. З 2017 по 2019 роки був прем'єром самопроголошеної республіки. Він має підтримку найрадикальніших націоналістів. Якщо він виграє, КНР буде робити все, щоб ще більше провокувати та ізолювати Тайвань.

03. КОРЕЙСЬКИЙ ПІВОСТРІВ

Події, інциденти

На Корейському півострові зростає напруга через провокативні дії Північної Кореї. Це не лише тести ракет, а й збільшення виробництва ядерної зброї.

Після бруталної хвилі ковіду та стихійних лих, КНДР знову ззовні має вигляд ослабленої. Але режим все ще твердо тримається на ногах. Відносини з Півднем продовжують погіршуватися і наразі, за словами Кім Чен Ина, досягли рівня “двох ворожих держав”.

Було кілька випадків порушення домовленостей від 2018 року, зокрема нова поява прикордонних постів на ДМЗ (Демілітаризованій Зоні). Північна Корея пообіцяла підтягнути туди важке та нове озброєння. Південна Корея теж відступила від зобов'язань, відновивши повітряну розвідку. Наразі існує реальний ризик, що обидві Кореї відмовляться від угоди.

Пхеньян на Новий рік заявив, що більше не буде шукати об'єднання з Сеулом. А 18 травня 2023 року Північна Корея запустила нову міжконтинентальну балістичну ракету Хвасонг-18 – у теорії найбільшу в світі.

16 серпня Північна Корея захопила в полон солдата США Тревіса Кінга після нібито нелегального перетину кордону. Тревісу загрожувало звільнення без почестей з лав Армії США через звинувачення у Південній Кореї. Його відпустили 27 вересня — і Кінг отримав вісім звинувачень за військовим правом США.

А вже 31 серпня КНДР провела ракетні стрільби, що мали імітувати потужний удар по Півдню. Це був протест через спільні навчання Вашингтона та Сеула.

5 січня 2024 року війська КНДР обстріляли острови Південної Кореї Йонпхьондо і Пенньондо. У відповідь Сеул розпочав власні навчання артилерії.

Інтенсивність

Дипломатичне протистояння зі спорадичними загрозами безпеці регіону.

Переговори між сторонами

Наразі не зафіксовано жодних важливих контактів, відносини погіршуються, лунають взаємні звинувачення та погрози.

Вплив на глобальні процеси

12 вересня володимир путін та Кім Чен Ин зустрілися на саміті у місті владивосток. До цього у закритій країні побували лавров та шойгу. Для Кіма це була чи не перша закордонна поїздка за останні кілька років. Кім пообіцяв всляку підтримку для путіна, включно зі зброєю та боєприпасами.

Вже 1 листопада стає відомо, що КНДР передала росіянам щонайменше 1 млн снарядів для артилерії. Розвідка Півдня розповіла журналістам, що за її даними, в росію також поїхали ракети малої дальності, протитанкові та протиповітряні ракети. Але зараз, як вже стало відомо, росіяни використали проти України балістику середнього радіуса (900 км). Натомість Кім міг отримати їжу, гроші, електроенергію та креслення зброї.

22 листопада КНДР успішно запустила супутник (з допомогою, як зараз вважається, росії).

Прогноз

Збереження статусу-кво з періодичними безпековими кризами, спровокованими Північною Кореєю. Як-от обстріли островів вже у 2024. Розвиток ядерної та ракетної програм продовжиться (він вже фактично обходить російське виробництво, якщо йдеться про стратегічну ЯЗ, її якість та способи її доставки). Зросте співпраця з рф, яка залежна від поставок зброї з Пхеньяна.

04. СЕРБІЯ – КОСОВО

Події, інциденти

У буремному 2023 році напружені відносини між Косово та Сербією досягли критичної точки, що стало одним із найскладніших періодів з часів війни 1999 року. Тривала криза на півночі Косова, яка пустила коріння в 2021 році, розпочалася зі зміною влади в Приштині та спробою змінити наявний статус-кво у стосунках із північним сусідом. Тоді новий уряд Косова на чолі з прем'єр-міністром Альбіном Курті запровадив заходи, спрямовані на інтеграцію сербського населення, особливо в регіонах його компактного проживання, а також на зрівняння адміністративних аспектів у стосунках із Сербією, як-от політики щодо ідентифікаційних документів, автомобільних номерних знаків тощо. Ці кроки спочатку викликали різкі протести на півночі частково визнаної республіки та Сербії, але згодом були вміло використані Белградом для ескалації безпекової ситуації, що призвело до значного зростання конфліктних ризиків у регіоні.

У новий 2023 рік Косово входило без офіційного представництва на півночі та в очікуванні дострокових виборів, спочатку запланованих на грудень 2022 року, але перенесених на квітень 2023 року під тиском як західних партнерів, так і Сербії, а також представників сербської меншини.

Дострокові місцеві вибори були викликані бойкотом з боку етнічних сербів. На початку грудня минулого року представники сербської меншини вийшли з усіх косовських інституцій, включно з поліцією, судами та місцевими органами влади, що стало ключовим моментом у розвитку подій. Цей вихід став протестом меншини проти запровадження обов'язкової реєстрації автомобілів за косовським законо-

давством.

Вибори та ескалація

Внаслідок проблеми із заміщенням виборних посад постало питання про проведення нових місцевих виборів на півночі Косова, в муніципалітетах із переважно сербським населенням. Вибори неодноразово відкладалися через протести і заклики західних партнерів, але врешті-решт відбулися у квітні. Однак косовські серби на півночі Косова вирішили бойкотувати голосування, внаслідок чого явка склала трохи більше 3%, і переважно це були місцеві албанці. Оскільки в законодавстві Косова немає умов, через які низька явка робила б вибори нелегітимними, це призвело до безпрецедентної ситуації, в якій косовські албанці стали мерами і депутатами місцевих органів влади в муніципалітетах з сербською більшістю на півночі.

Спроби новообраних мерів скласти присягу і вступити на посаду були зустріті протестами місцевих жителів, що переросли у сутички з косовською поліцією і силами КФОР. Незважаючи на труднощі, обрані посадовці змогли увійти до адміністративних будівель, часто із застосуванням сили. В окремих випадках, присягу новообрані депутати та мери складали в селах із албанським населенням. Сербія оголосила вибори нелегітимними, привела свою армію у повну бойову готовність і перемістила її до кордону з Косовом, трактуючи ситуацію на півночі як окупацію. Ширший контекст цих подій містив тижні масових протестів у Белграді, спровокованих двома масовими стрілянинами в Сербії, і спрямованих проти насильства, монополії державних ЗМІ та уряду, що ставило чинну владу Сербії у вразливу позицію і штовхало, як і багато разів раніше, до того, щоб зіграти карту Косова і перемістити суспільний фокус.

Друга частина року не стала спокійнішою. 13 червня косовська поліція увійшла до Звечана, де заарештувала місцевого сербського лідера Мілуна Міленковича за звинуваченням в організації сербських протестів. Цей арешт призвів до нової хвилі заворушень, внаслідок яких троє поліцейських отримали поранення. Наступного дня сербська поліція заарештувала трьох косовських поліцейських, стверджуючи, що вони перетнули кордон із Центральною Сербією. Косово заперечило це твердження, натомість звинувативши сербську поліцію у проникненні в Косово і викраденні поліцейських. У відповідь на це Косово оголосило про заборону сербських товарів і заборону на в'їзд транспортних засобів із сербськими номерами.

Піковим етапом ескалації став вересневий інцидент у муніципалітеті Звечан. Тоді група з приблизно 30 озброєних косовських сербів і сербських бойовиків влаштувала стрілянину в селі Баньська, внаслідок чого один поліцейський загинув. Опісля, група бойовиків забарикадувалася всередині монастиря та перебувала там до операції косовських спецпризначенців, внаслідок якої троє озброєних людей були вбиті, а шестеро інших – затримані косовською поліцією. На місці було виявлено арсенал зброї та, за твердженням Косова, докази про організацію цієї акції із території Сербії.

Ключовою відмінністю від попередніх етапів стала загибель людей, що є переходом умовної червоної лінії, а головне сигналом для заходу про те, що найважливіше та першочергове завдання миротворчих заходів - вберегти життя - було провалено, а попередні угоди, хоч Брюссель, хоч Охрид - не спрацьовують. Сербія знову привела війська у бойову готовність і стягнула їх до кордону

із Косовом. У відповідь на подальшу ескалацію НАТО вирішило збільшити військову присутність у регіоні.

Інтенсивність

Внутрішньополітична криза, дипломатичне протистояння.

Кількість потерпілих

Принаймні один загиблий під час перестрілок.

Тенденції

Ситуація в регіоні заходила в затьожну кризу із ризиком створення нової «сірої» зони на півночі Косова, повним відкатом попереднього прогресу у відносинах Косова та Сербії, досягнутого в рамках Брюссельських угод 2013 року, та значним зростанням імовірності нового конфлікту на Балканах.

Променем надії стала зустріч Курті та Вучича в березні, яка відбулася в північномакедонському Охріді за посередництва ЄС. Тоді сторони змогли домовитися про низку пунктів щодо розбудови добросусідських відносин, як-от взаємне визнання документів, визнання територіальної цілісності одне одного, право на самовизначення (без умови визнання Сербією незалежності Косова), захист православної церкви у Косові, відмова від кампанії «відкликання визнання» та загалом продовження діалогу в дусі попередніх угод. Цей діалог мав на меті знизити градус напруги та усунути недоліки попередніх брюссельських домовленостей, де вирішальним і найбільш суперечливим аспектом став пункт про створення «Асоціації сербських громад» на півночі країни. Хоча домовленості виглядали серйозним і важливим кроком, сторони підтримали їх лише усно, а подальше розгортання подій у регіоні підважило успішність їх імплементації.

Вплив на глобальні процеси

Початкова реакція Заходу на результати місцевих позачергових виборів була радше неочікуваною. Західні посли висловлювали розчарування низькою явкою виборців та засуджували дії уряду Косова. У міру ескалації напруженості, ЄС, США і Великобританія закликали до спокою, схиляючи прем'єр-міністра Альбіна Курті до діалогу з Белградом та повернення до імплементації фасилітованих ЄС Охридських домовленостей. Під тиском на уряд Курті, ЄС та США ввели низку санкцій, як от скасування спільних військових навчань та зниження рівня представництва та участі косовських представників на офіційних заходах, що стало серйозним ударом для частково визнаної республіки і викликало незрозуміння та відчуття зраженості в косовського суспільства.

Прогноз

Наприкінці 2023 року регіон Балкан входить у дедалі глибшу кризу, і ми можемо спостерігати підвищені ризики нового конфлікту в регіоні. Можливі зміни в контексті відбуваються за участю косовської влади, яка висловила намір таки провести повторні вибори

на півночі, на заміну бойкотованим у квітні. Також варто відзначити розпуск парламенту Сербії Вучичем, що відбувається в контексті постійних протестів та косовської кризи. Проте, найімовірніше, ці кроки не призведуть до значущих змін та не зможуть ефективно знизити градус напруги.

Хоча найкращим сценарієм було б повернення до імплементації угод, у 2024 все ж можливе подальше розхитування ситуації. Президент Сербії Вучич може спробувати використати ці події для здобуття внутрішньополітичних переваг, використовуючи загрозу нового конфлікту біля кордонів ЄС для тиску на захід. Протистояння ймовірно триватиме або навіть набуде нових форм, які ускладнять вже й так напружену ситуацію в регіоні. Уміння знайти спільну мову, зниження напруги та повернення до конструктивних переговорів залишаються визначальними завданнями, адже інакший можливий сценарій далекий від позитивного розвитку подій.

І н ф о р м а ц і й н е В и д а н н я

НЕДЕРЖАВНОГО АНАЛІТИЧНОГО ЦЕНТРУ
«УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

ІНДЕКС ВИНИ РІЧНИК 2023

Видання підготували:

Юрій Сиротюк,
*директор Недержавного аналітичного центру
«Українські студії стратегічних досліджень»,
народний депутат України VII скликання,
сержант-гранатометник 5 окремої штурмової бригади*

Юрій Олійник,
*кандидат політичних наук, керівник дослідницьких програм Недержавного
аналітичного центру «Українські студії стратегічних досліджень»*

Участь у зборі інформації брали:

Марта Олійник-Дьомочко,
*кандидат політичних наук, дослідниця-африканістка, Фондація Global
Ukraine*

Богдан Черкас,
*кандидат політичних наук, асистент кафедри регіонознавства
Інституту міжнародних відносин Київського національного
університету імені Т. Г. Шевченка*

Андрій Рудик,
*політичний аналітик, PhD у галузі соціальних та поведінкових наук,
офіцер з комунікації в Генеральному штабі ЗСУ*

Катерина Шимкевич,
*кандидат історичних наук, експерт Аналітичного центру балканських
досліджень*

Олександр Чупак,
*керівник аналітичних програм Недержавного аналітичного центру
«Українські студії стратегічних досліджень»*

Анатолій Максимов,
аналітик-міжнародник, спеціаліст з питань Східної Азії та Перської затоки

Анатолій Демещук,
*кандидат історичних наук, експерт Аналітичного центру балканських
досліджень*

Андрій Кришталь,
*соціолог, експерт з розбудови миру, експерт Аналітичного центру
балканських досліджень*

Партнери проєкту:

КАФЕДРА РЕГІОНОЗНАВСТВА
ІНСТИТУТУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Верстка: Михайло Кублій

Вичитка: Єлизавета Тарануха

Контакти:
Тел.: +38(067) 605-35-05
E-mail: nac.ussd@gmail.com
ussd.org.ua

У виданні використані карти та ілюстрації,
придбані на depositphotos.com та з відкритих джерел.

Підписано до друку 10.01.2024 р.

Наклад 500 прим.